

นโยบายเกษตร เพื่อรองรับ

อดิศร์ อิศราวกร ณ อยุธยา
ปริญญารัตน์ เลี่ยมเจริญ

นโยบายเกษตร เพื่อรองรับ

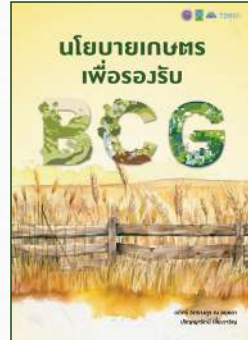
อดิศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา
ปริญญารัตน์ เลี้ยวเจริญ

นโยบายเกษตรเพื่อรองรับ BCG

พิมพ์ครั้งที่ 1	สิงหาคม 2566
จำนวน	100 เล่ม และเผยแพร่ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ www.nida.ac.th/lib และ www.tdri.or.th
จัดทำโดย	มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ร่วมกับสถาบันคลังสมองของชาติ และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
ผู้เขียน	อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ
บรรณาธิการ	วรภัทร จิตรไพศาลศรี และ สมพร อิศวิลานนท์
ออกแบบปก และรูปเล่ม	ทีมจัดการความรู้และสื่อสารสาธารณะ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
ลิขสิทธิ์ของ	อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา

หนังสือเล่มนี้อ้างอิงเนื้อหาจากรายงานโครงการนโยบายการเกษตรเพื่อรองรับ BCG ที่ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ร่วมกับ สำนักประสาน "งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย" สถาบันคลังสมองของชาติ และได้รับทุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา.

นโยบายเกษตรเพื่อรองรับ BCG.— กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2566
75 หน้า.

1. เกษตรกรรมกับรัฐ. I. ปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ, ผู้แต่งร่วม. II. ชื่อเรื่อง,

338.18

ISBN 978-616-92250-7-2

การอ้างอิง อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ. (2566). นโยบายเกษตรเพื่อรองรับ BCG. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

พิมพ์ที่ บริษัท ดิมเกียรย์ จำกัด 93/15 ซ.เพชรเกษม 7 ถ.เพชรเกษม
แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กทม. 10600
โทร : 02-686-3400

คำนำผู้เขียน

สถานการณ์ปัญหาของพืชเศรษฐกิจ 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา การเพาะปลูกพืชเหล่านี้มีการขยายพื้นที่รุกกล้าเข้าไปในพื้นที่ป่าการเผชิญปัญหาราคาสินค้าเกษตรที่มีความผันผวน และผลผลิตต่อไร่ที่ยังต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศ การเข้าถึงองค์ความรู้ และการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ยังไม่เพียงพอโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย รวมถึงการใช้ปุ๋ยเคมีหรือยาฆ่าแมลงต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตทำให้มีต้นทุนการผลิตที่สูง ประกอบกับปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศและภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะความรุนแรงของพายุและสถานการณ์น้ำท่วมน้ำแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรของพืชเศรษฐกิจหลักและผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร

การแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรและการพยุงราคาพืชเศรษฐกิจหลัก 4 ชนิด ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของภาคเกษตรในระยะยาว และความสามารถในการแข่งขันกับพืชเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า รวมทั้งก่อให้เกิดความสูญเสียทางด้านรายได้จากการที่ภาครัฐจะต้องจ่ายเงินให้เกษตรกร และรับซื้อข้าวส่วนเกิน ซึ่งเป็นภาระทางการคลังของประเทศ อีกทั้งนโยบายอุดหนุนแบบไม่มีเงื่อนไขเป็นการทำลายแรงจูงใจของเกษตรกรในการรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม แนวทางสำคัญของการพัฒนาการเกษตรที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภายใต้โมเดลเศรษฐกิจ BCG มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกร และสร้างความสามารถในการแข่งขันในภาคการเกษตรอย่างยั่งยืน การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ และการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งในปัจจุบันภาครัฐมีการดำเนินนโยบายหรือมาตรการด้านการเกษตรที่มีความสอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในหลายมาตรการ แต่ต้องเพิ่มแนวทาง ได้แก่ การลดหรือยกเลิกการช่วยเหลือผ่าน

รายได้และราคาผลผลิตอย่างค่อยเป็นค่อยไป การแยกมาตรการลดความยากจนออกจากนโยบายเกษตรและกำหนดมาตรการเพื่อลดความยากจนโดยเฉพาะ (Poverty Target) การพัฒนาด้านนวัตกรรมทางการเกษตรที่ครอบคลุม 3 มิติของ BCG การสนับสนุนการลงทุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรที่คุ้มค่าทั้งด้านการเงินและเศรษฐกิจ และการส่งเสริมการทำเกษตรอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผ่านกลไกทางการเงินและการคลังที่เป็นการช่วยเหลือแบบมีเงื่อนไข เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเกษตรและการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลเพื่อขับเคลื่อนภาคการเกษตรของประเทศไทยให้มีการปรับตัวสู่การพัฒนาตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG อย่างแท้จริง

อดิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา
ปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือนโยบายเกษตรเพื่อรองรับ BCG อ้างอิงเนื้อหาจากรายงานโครงการนโยบายการเกษตรเพื่อรองรับ BCG ที่ได้รับทุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้เขียนขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สมพร อิศวิลานนท์ นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ และศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ เนตยารักษ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ความเห็นต่อการปรับแก้ไขเนื้อหาให้เกิดความสมบูรณ์ในการจัดทำหนังสือฉบับนี้ นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณสถาบันคลังสมองของชาติที่ช่วยประสานการดำเนินการ สนับสนุนในด้านต่าง ๆ และให้ความอนุเคราะห์ในการเป็นบรรณาธิการของหนังสือเล่มนี้

สารบัญ

คำนำผู้เขียน	iv
กิตติกรรมประกาศ	vi
บทที่ 1 พืชเศรษฐกิจจวงประเทศไทย	1
บทที่ 2 นโยบายการเกษตรสำหรับพืชเศรษฐกิจ	11
บทที่ 3 นโยบายการเกษตรและ BCG	31
บทที่ 4 ผลกระทบจวงนโยบายการเกษตร	51
บทที่ 5 ข้อเสนอแนะ	65
บรรณานุกรม	72

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 นโยบาย/โครงการด้านการเกษตร	41
---------------------------------------	----

สารบัญรูป

รูปที่ 1 พื้นที่เพาะปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ยางพารา และพืชอื่น ๆ	4
รูปที่ 2 งบประมาณการดำเนินงานจวงกรมการข้าว ในปี พ.ศ. 2557-2564	23

บทที่ 1

พืชเศรษฐกิจ ของประเทศไทย

ภาคการเกษตรของประเทศไทย

ในอดีตประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมโดยภาคการเกษตรเคยเป็นสาขาที่สร้างรายได้หลักให้กับประเทศไทย ถึงแม้ปัจจุบันรายได้จากภาคการเกษตรจะลดลง แต่ภาคการเกษตรยังคงมีความสำคัญเพราะเป็นสาขาการผลิตที่ใช้พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมากถึง 149.7 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 46.7 ของพื้นที่ประเทศทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) และมีประชากรที่ยังอยู่ในภาคการเกษตรจำนวนมากถึง 31.1 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 46.9 ของประชากรไทยทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ง) ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา นอกจากนี้พืชเศรษฐกิจหลัก 4 ชนิดนี้ประเทศไทยยังส่งออกพืชและผลไม้ไปยังต่างประเทศและสร้างรายได้ให้กับประเทศจำนวนมาก

ลักษณะการกำหนดมาตรการของรัฐด้านการเกษตรสำหรับพืชเศรษฐกิจหลักที่ผ่านมามีได้ส่งผลทำให้ภาคการเกษตรของไทยขยายพื้นที่เพาะปลูกเป็นอย่างมาก และปัญหาสำคัญคือการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของประเทศไทยได้รุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้ ส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง (กรมป่าไม้, 2562) อีกทั้งภาคเกษตรกรรมของพืชเศรษฐกิจหลักยังเป็นการเพาะปลูกในรูปแบบพืชเชิงเดี่ยว (Monocrop) มีการใช้สารเคมีไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของพื้นที่และผลผลิตในภาคเกษตรกรรม จึงนำมาสู่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในหลากหลายมิติ รวมถึงการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพอีกทางหนึ่งด้วย

ในส่วนของการดำเนินนโยบายด้านการเกษตรพบว่าอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อย เกษตรกรส่วนมากยังมีฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจน (ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ อ่างในสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แนวนโยบายด้านการเกษตรของไทยจึงมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แนวนโยบายด้านการเกษตรของประเทศไทยมีลักษณะที่เป็นการสร้างกลไกทางการเงินเพื่อเพิ่ม “รายรับ” ให้กับเกษตรกรมากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่ท้ายสุดจะส่งผลให้การผลิตทางการเกษตรไม่สามารถ “ลดต้นทุน” และไม่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งต่างประเทศได้

นอกจากนั้น การเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรผ่านช่องทางด้านการเพิ่มรายได้หรือยกระดับราคายังช่วยสร้างคະแนนนิยมทางการเมือง ดังนั้น จึงเป็นมาตรการทางการเกษตรที่เป็นที่นิยมและดำเนินการมาโดยตลอด แต่ในเชิงการพัฒนาภาคการเกษตร

กลับพบว่า การช่วยเหลือเกษตรกรผ่านกลไก การประกันรายได้และการประกันราคา เป็นแนวทางที่สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากเพราะเป็นการบิดเบือนกลไก ราคา ส่งผลให้เกษตรกรไทยขาดโอกาสในการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน ต่อหน่วย หรือเพิ่มคุณภาพสินค้าเกษตรเพื่อแข่งขันในตลาดโลก และเป็นภาระทางการคลัง ของประเทศอีกด้านหนึ่งด้วย นอกจากนี้ การส่งเสริมภาคการเกษตรด้วยการประกันรายได้ หรือการประกันราคายังส่งผลทำให้ภาคการเกษตรไทยขยายตัวมากเกินไปเกินกว่าที่ควร มีการใช้ ที่ดิน แรงงาน และปัจจัยจำนวนมาก แต่กลับสร้างรายได้ให้กับประเทศ ในระดับที่ต่ำ เพียง ร้อยละ 7 ของรายได้ประชาชาติเท่านั้น ดังนั้น การดำเนินมาตรการส่งเสริมภาคการเกษตร ด้วยการประกันรายได้หรือการประกันราคาจึงเท่ากับเป็นการทำให้ทรัพยากรจำนวนมาก ต้องถูกนำมาใช้เพื่อผลิตสินค้าทางการเกษตรที่มีมูลค่าไม่สูง สร้างรายได้ให้เกษตรกร ได้น้อย และทำให้ทรัพยากรเหล่านี้ เช่น แรงงาน ที่ดิน น้ำชลประทาน เงินกู้ ฯลฯ ไม่สามารถนำไปใช้เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นที่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่า ทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าได้

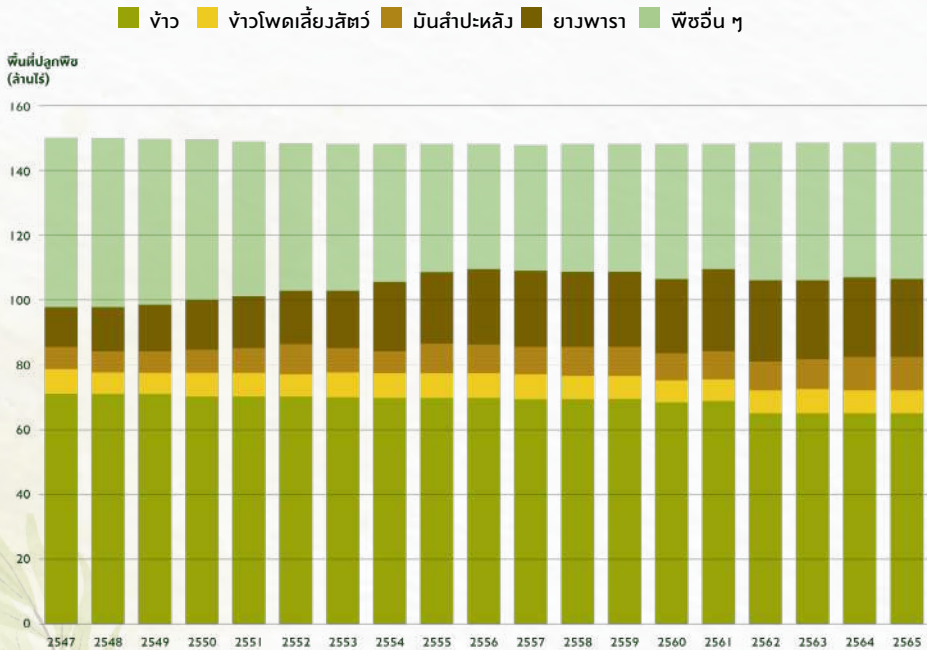
ในทางตรงกันข้าม การพัฒนาประเทศเพื่อนำไปสู่การเพิ่มรายได้ในระยะยาวจำเป็นต้องเน้นการสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยี และองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิต การลดต้นทุนการผลิต หรือการเพิ่มคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่ม คุณภาพและผลิตภาพการผลิตถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศใน แขนงทุก ๆ สาขาการผลิตรวมทั้งภาคการเกษตรด้วย การเพิ่มคุณภาพสินค้าและผลิตภาพ ทางการเกษตรจะช่วยให้สินค้าเกษตรของไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ และสร้าง รายได้ให้เกษตรกรอย่างยั่งยืน ทำให้ประเทศไทยสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพ เช่น ทรัพยากรที่ดิน น้ำ เงินทุน หรือแรงงาน ไม่สร้างความสูญเสีย ทางเศรษฐกิจเช่นการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผ่านกลไกการประกันรายได้หรือ การประกันราคาสินค้าตามที่กล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาภาคการเกษตรที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหรือ การเพิ่มคุณภาพสินค้าเกษตรเพื่อนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าอย่างสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนา ตามแผนงานเศรษฐกิจ BCG ของรัฐบาลที่เน้นการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี หรือเพิ่ม ประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อให้พืชเศรษฐกิจของประเทศไทยมีผลผลิตต่อไร่และคุณภาพ สูงขึ้น นับได้ว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพของภาคการเกษตรอย่างแท้จริง เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร สร้างรายได้และความมั่นคงให้กับ เกษตรกรในระยะยาว เนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้นำเสนอความสอดคล้องระหว่าง นโยบายหรือมาตรการด้านการเกษตรสำหรับพืชเศรษฐกิจ 4 ชนิด ที่มีการดำเนินการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรที่ขับเคลื่อน ภายได้โมเดลเศรษฐกิจ BCG

สถานการณ์พืชเศรษฐกิจหลักของประเทศไทย

การเกษตรเป็นสาขาที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทย โดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา ในปี พ.ศ. 2565 มีพื้นที่การใช้ประโยชน์ทางการเกษตร 149.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจหลักคิดเป็นร้อยละ 71.2 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาข้าว 65.4 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 43.7 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 พื้นที่เพาะปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ยางพารา และพืชอื่น ๆ

ที่มา: รายงานสถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2565ก)

สถานการณ์ของพืชเศรษฐกิจหลัก 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา มีรายละเอียดดังนี้

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญและสร้างรายได้จากการส่งออกให้กับประเทศไทยอย่างมาก ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 แม้แนวโน้มพื้นที่การเพาะปลูกข้าวนาปีและนาปรัง มีความผันผวนอยู่บ้าง แต่พื้นที่เพาะปลูกข้าวโดยรวมในแต่ละปีไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก และมีทิศทางลดลง โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีประมาณ 65 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 47 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก)

ผลผลิตข้าวของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 มีแนวโน้มอยู่ในภาวะชะงักงัน คิดเป็นอัตราเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.0 ต่อปี สำหรับข้าวนาปี ในช่วง 10 ปีแรก (พ.ศ. 2547-2556) มีแนวโน้มผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.5 ต่อปี และในช่วง 10 ปีหลัง (พ.ศ. 2557-2565) มีแนวโน้มผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.1 ต่อปี และสำหรับข้าวนาปรัง มีแนวโน้มผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.9 ต่อปี และในช่วง 10 ปีหลัง มีแนวโน้มผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.5 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2565 ข้าวนาปี มีผลผลิต 26.7 ล้านตัน และข้าวนาปรังมีผลผลิต 6.2 ล้านตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก)

สำหรับผลผลิตข้าวต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2564 มีผลผลิตข้าวต่อไร่ เท่ากับ 478 กิโลกรัมต่อไร่ แต่ยังต่ำกว่าประเทศอินเดีย และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศเวียดนาม ที่มีผลผลิตข้าวต่อไร่ 900-1,000 กิโลกรัมต่อไร่ (FAO, 2023) รวมถึง ต้นทุนการเพาะปลูกข้าวในช่วงปี พ.ศ. 2545-2563 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากปี พ.ศ. 2545 มีต้นทุนการปลูกข้าวเพียง 1,752 บาทต่อไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 3,924 บาทต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2563 ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากราคาปัจจัยการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น เช่น ราคาปุ๋ย ฯลฯ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

ข้าวเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของประเทศไทยโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2551-2561 ปริมาณการส่งออกข้าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นคิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 11.2 ต่อปี แต่ในปี พ.ศ. 2562-2564 ปริมาณการส่งออกข้าวลดลงคิดเป็นอัตราเฉลี่ยร้อยละ 16.0 ต่อปี จากปริมาณการส่งออก 11.1 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2561 เหลือเพียง 6.1 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2564 เนื่องจากราคาข้าวของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและสูงกว่าประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม เมียนมา เป็นต้น และเศรษฐกิจโลกชะลอตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

พื้นที่การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 0.3 ต่อปี จากปี พ.ศ. 2547 มีพื้นที่ปลูก 7.3 ล้านไร่ และในปี พ.ศ. 2565 มีพื้นที่ปลูกเพียง 6.8 ล้านไร่ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 4.7 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) แม้มีพื้นที่ในการเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลง แต่ประเทศไทยมีแนวโน้มผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ต่อไร่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 20 ปี โดยในปี พ.ศ. 2564/65 มีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ต่อไร่ เท่ากับ 728 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าประเทศจีน และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศมาเลเซีย ที่มีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ต่อไร่สูงมากกว่า 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ เป็นต้น (FAO, 2023)

ปริมาณผลผลิตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของปริมาณผลผลิตเพียงร้อยละ 1.0 ต่อปี โดยปริมาณผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วง 10 ปีแรก (พ.ศ. 2547-2556) มีแนวโน้มผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.5 ต่อปี และในช่วง 10 ปีหลัง (พ.ศ. 2557-2565) มีแนวโน้มผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2565 มีปริมาณผลผลิต 4.9 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าผลผลิต 50,085 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) อย่างไรก็ตาม มูลค่าของผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากราคาที่เกษตรกรขายได้เพิ่มสูงขึ้น จึงจูงใจให้เกษตรกรขยายเนื้อที่ปลูกทดแทนอ้อยโรงงานและมันสำปะหลังบางส่วน ประกอบกับภาครัฐมีการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดฤดูแล้งหลังนาเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ในประเทศและสร้างมูลค่าเพิ่มตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2559 และในบางช่วงที่ปริมาณผลผลิตลดลงเนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นทดแทนและให้ผลตอบแทนดีกว่า เช่น ยางพารา มันสำปะหลัง เป็นต้น สำหรับต้นทุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2563 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากปี พ.ศ. 2545 มีต้นทุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียง 1,966.8 บาทต่อไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 5,314.6 บาทต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2563 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชที่ผลิตเพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ซึ่งต้องมีการนำเข้าผลผลิตในบางช่วง ในช่วงปี พ.ศ. 2553-2557 มีพื้นที่การปลูกเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความต้องการเพิ่มผลผลิตเพื่อลดการนำเข้า จึงจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะการปลูกบนพื้นที่สูง ซึ่งในช่วงดังกล่าวมีปริมาณการนำเข้าต่ำ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2561-2564 การนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

จากปริมาณนำเข้า 0.2 ล้านตัน เป็น 1.6 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าการนำเข้า 12,722 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2564 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.5 ต่อปี เนื่องจากอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์เติบโตและความต้องการวัตถุดิบซึ่งเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีสูงขึ้นแต่ปริมาณการผลิตในประเทศไม่เพียงพอจึงต้องนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา สำหรับปริมาณการส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2561-2564 มีแนวโน้มลดลง แต่ในปี พ.ศ. 2564 การส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2563 ประมาณ 45 เท่า เนื่องจากประเทศคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ ฟิลิปปินส์ เมียนมา หมูเกาะโซโลมอน และญี่ปุ่น มีการนำเข้าเพิ่มขึ้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก และ 2565ข)

มันสำปะหลัง

พื้นที่การเพาะปลูกมันสำปะหลัง ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากพื้นที่ปลูกในปี พ.ศ. 2547 เท่ากับ 6.8 ล้านไร่ และในปี พ.ศ. 2565 มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง เท่ากับ 10.9 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่การปลูกมันสำปะหลัง เท่ากับ ร้อยละ 7.2 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด อย่างไรก็ตามในช่วงปี พ.ศ. 2552-2556 พื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นเนื่องจากภาครัฐมีการดำเนินนโยบายแทรกแซงตลาด เช่น โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง เป็นต้น ส่งผลให้มีการขยายพื้นที่ปลูก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558)

ปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2547 เท่ากับ 21.4 ล้านตัน เพิ่มเป็น 34.1 ล้านตัน ซึ่งคิดเป็นมูลค่าผลผลิตเท่ากับ 78.7 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2565 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) มีอัตราการเพิ่มขึ้นของผลผลิตร้อยละ 4.1 ต่อปี โดยปริมาณผลผลิตมันสำปะหลัง ในช่วง 10 ปีแรก (พ.ศ. 2547-2556) มีแนวโน้มผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.4 ต่อปี และในช่วง 10 ปีหลัง (พ.ศ. 2557-2565) มีแนวโน้มผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพียงร้อยละ 1.6 ต่อปี สำหรับผลผลิตมันสำปะหลังต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน โดยในปี พ.ศ. 2564-2565 มีผลผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ เท่ากับ 3,000-3,400 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าหลายประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีผลผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ใกล้เคียงกับประเทศเวียดนาม และอินโดนีเซีย แต่พบว่ายังต่ำกว่าประเทศอินเดีย กัมพูชา และลาว ที่มีผลผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ 4,000-5,000 กิโลกรัมต่อไร่ (FAO, 2023) สำหรับต้นทุนการปลูก

มันสำปะหลังในช่วงปี พ.ศ. 2545-2563 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากปี พ.ศ. 2545 มีต้นทุนการปลูกเพียง 2,204.8 บาทต่อไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 5,942.2 บาทต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2563 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

ประเทศไทยมีความต้องการใช้มันสำปะหลังภายในประเทศประมาณร้อยละ 30-35 ของผลผลิตที่ผลิตได้ในประเทศ จึงเน้นการส่งออกเป็นหลัก เช่น มันเส้น แป้งมันสำปะหลัง เป็นต้น โดยสถานการณ์การส่งออกมันสำปะหลังในช่วงปี พ.ศ. 2555-2564 มีแนวโน้มปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.1 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2564 มีปริมาณการส่งออก 5.2 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออก 1,272.0 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เนื่องจากประเทศคู่ค้ามีความต้องการผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังจากไทยอย่างต่อเนื่อง ตลาดหลักที่สำคัญของ มันสำปะหลัง ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และเนเธอร์แลนด์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก)

ยางพารา

ยางพาราเป็นพืชที่มีการผลิตเพื่อส่งออกในรูปยางพาราวัตถุดิบ และมีแนวโน้มพื้นที่การปลูกยางพารา ในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากในปี พ.ศ. 2547 มีพื้นที่ 12.9 ล้านไร่เพิ่มขึ้นเป็นมากกว่า 20 ล้านไร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 และในปี พ.ศ. 2565 มีพื้นที่ปลูกยางพารา เท่ากับ 24.1 ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่การปลูกยางพาราเท่ากับ 16.1 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) เนื่องมาจากการดำเนินนโยบายการส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกยางพารา

ผลผลิตยางพาราธรรมชาติของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2547-2565 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นของผลผลิตเฉลี่ยร้อยละ 4.3 ต่อปี เนื่องจากพื้นที่ที่เก็บเกี่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยปริมาณผลผลิตยางพารา ในช่วง 10 ปีแรก (พ.ศ. 2547-2556) มีแนวโน้มผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.8 ต่อปี และในช่วง 10 ปีหลัง (พ.ศ. 2557-2565) มีแนวโน้มผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.6 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2565 มีผลผลิตยางพารา 4,826 ตันต่อปี ซึ่งลดลงจากปีก่อนหน้า (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565ก) สำหรับผลผลิตยางธรรมชาติต่อไร่อยู่ในภาวะชะงักงัน จากปี พ.ศ. 2547 มีผลผลิตยางธรรมชาติต่อไร่ 291 กิโลกรัมต่อไร่ แต่ในปี พ.ศ. 2565 มีผลผลิตยางธรรมชาติต่อไร่เพียง 223 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งผลผลิตยางธรรมชาติของประเทศไทย

ยังมีผลผลิตต่อไร่สูงกว่าหลายประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ยังมีผลผลิตยางธรรมชาติต่ำกว่าประเทศอินเดีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ที่มีผลผลิตยางธรรมชาติต่อไร่ 250-350 กิโลกรัมต่อไร่ (FAO, 2023) สำหรับต้นทุนการเพาะปลูกยางพารามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2545-2556 จากต้นทุนการปลูกยางพาราในปี พ.ศ. 2545 เท่ากับ 6,561.2 บาทต่อไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 17,812 บาทต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2556 แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2564 ต้นทุนการปลูกยางพารามีแนวโน้มลดลงเหลือเพียง 13,162 บาทต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2564 ส่วนหนึ่งเนื่องจากภาครัฐได้ออกนโยบายการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง เช่น โครงการสนับสนุนสินเชื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนแก่สถาบันเกษตรกรเพื่อรวบรวมยางเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต โครงการสร้างมูลค่าภัณฑ์กันชนรักษาเสถียรภาพราคายาง เป็นต้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

ยางธรรมชาติเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งมีประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย ได้แก่ จีน มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2560 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องคิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 2.2 ต่อปี แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2561-2563 มีแนวโน้มลดลง จาก 3.6 ล้านตัน ในปี 2560 เหลือเพียง 2.7 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2563 เนื่องจากการส่งออกยางพาราของไทยได้รับผลกระทบจากสงครามการค้าระหว่างประเทศจีนและสหรัฐอเมริกาที่ยืดเยื้อ และการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ในปี พ.ศ. 2564 สถานการณ์การใช้ยางโลกปรับตัวดีขึ้นส่งผลให้การส่งออกยางธรรมชาติ เพิ่มขึ้นเป็น 3.4 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 5.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

บทที่ 2
นโยบาย
การเกษตร
สำหรับพืช
เศรษฐกิจ

นโยบายการเกษตรของประเทศไทย

การดำเนินนโยบายด้านการเกษตรในอดีตของประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการยกระดับราคาสินค้าเกษตรในระยะสั้น และใช้งบประมาณสูงในการบริหารจัดการ โดยเป็นการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับราคาเพื่อแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรที่เป็นพืชเศรษฐกิจหลัก เช่น โครงการจำหน่ายพืชผล โครงการจำหน่ายข้าวเปลือก โครงการประกันรายได้ เป็นต้น เพื่อป้องกันความเสี่ยงเนื่องจากความผันผวนของราคาในกรณีราคาผลผลิตตกต่ำกว่าที่ควร เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้ราคาผลผลิตสูงขึ้น หรือยกระดับรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจให้เหมาะสม และสร้างความมั่นคงทางการเกษตร (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2557)

นอกจากนี้ ภาครัฐมีแนวทางการดำเนินนโยบายที่ไม่ใช่ราคาที่มีจุดเริ่มต้นจากการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การวิจัยและปรับปรุงพันธุ์ การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การบริหารจัดการพื้นที่ปลูก การพัฒนาขีดความสามารถของเกษตรกร การส่งเสริมการแปรรูป การพัฒนาด้านการตลาด ฯลฯ โดยภาครัฐมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และใช้งบปกติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ เช่น การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพ การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรและพัฒนาศักยภาพเกษตรกร การสนับสนุนต้นทุนการผลิตให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในปีโดยเฉพาะมาตรการส่งเสริมการทำปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตเมล็ดพันธุ์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การรักษาสีเขียวภาพราคายาง การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังและการเพาะปลูกมันสำปะหลังในระบบน้ำหยด การส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตร การส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูแล้งหลังนา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภายหลังเหตุการณ์เทคโนโลยีการปฏิวัติเขียวได้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการทำเกษตร การส่งออกสินค้า การเพิ่มขึ้นของปริมาณผลผลิตและความผันผวนของระดับราคาผลผลิต การดำเนินนโยบาย/มาตรการมุ่งเน้นการช่วยเหลือเกษตรกรในการสนับสนุนด้านเงินทุนและเพิ่มรายได้หรือการยกระดับสวัสดิการสังคม (โสภิต ทองปาน, 2536 อ้างใน สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2557) สำหรับพืชเศรษฐกิจหลัก มีการแทรกแซงกลไกตลาดการส่งออกข้าว ได้แก่ การเก็บค่าpremium ข้าว นอกจากนี้ ภาครัฐมีการดำเนินมาตรการผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร ได้แก่ การพัฒนาระบบชลประทาน การพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร และ

ระบบการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช และการส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรผ่านการอบรมเกษตรกร รวมถึงการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตร (ข้าวเปลือก) และโรงสี และการส่งเสริมการตลาดการเผา

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2559 เริ่มดำเนินการโครงการระบบส่งเสริมเกษตรกรแบบแปลงใหญ่ในการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมพื้นที่เกษตรกรรายย่อยให้เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่และจัดการร่วมกัน เพื่อรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร และลดต้นทุนการผลิตข้าว ด้วยการอบรมให้ความรู้ สนับสนุนปัจจัยการผลิตตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ รวมทั้งส่งเสริมและเชื่อมโยงตลาดข้าวระหว่างผู้ประกอบการและเกษตรกร นอกจากนี้มีโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรแปรรูปข้าวที่สร้างมูลค่าเพิ่ม การยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา โครงการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์

ในปัจจุบัน ภาครัฐมีการดำเนินนโยบาย/มาตรการส่งเสริมด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มมากขึ้น และการลงทุนในการพัฒนาศักยภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่สินค้าเกษตร ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรให้ได้มาตรฐาน การส่งเสริมการทำเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farming) เพื่อตอบสนองความต้องการตลาด/พฤติกรรมผู้บริโภค โดยการปรับเพิ่มผลิตภาพการผลิต (Productivity) เพื่อลดต้นทุนการผลิต หรือให้เกิดการประหยัดต่อขนาดการผลิต (Economies of Scale) และโครงการพัฒนาเกษตรกรให้ยกระดับเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เพื่อส่งเสริมขีดความสามารถของเกษตรกรในการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ดี และการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) เพื่อให้เกษตรกรวางแผนและผลิตสินค้าเกษตรได้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ตามเขตความเหมาะสมสำหรับปลูกพืชและปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่น ๆ และเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากกลไกทางการเงินผ่านการให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ของ ธ.ก.ส. ยังมีการส่งเสริมการให้สินเชื่อที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแก่เกษตรกร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น โครงการส่งเสริมและสนับสนุนสินเชื่อสีเขียว (Green Credit) ผ่านแหล่งเงินทุนพันธบัตรเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Green Bond) และแหล่งเงินทุนธนาคาร เพื่อส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์หรืออาหารปลอดภัย การส่งเสริมใช้พลังงานทางเลือกในการทำเกษตรและแปรรูปผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการทำเกษตรที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมหรือวิถีชุมชน โครงการสินเชื่อสานฝันสร้างอาชีพเป็นการสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ โคนองนาโมเดลขนาดเล็ก

การทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น โครงการสินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายฉุกเฉินสำหรับเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ โครงการสินเชื่อธุรกิจชุมชนสร้างไทยเป็นการสนับสนุนเงินทุนให้แก่ชุมชนในรูปแบบการเงินชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้ประกอบการ หรือเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำกิจกรรมทางธุรกิจของชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง การปรับเปลี่ยนและสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในการลดต้นทุน การสร้างมูลค่าเพิ่มการผลิต การพัฒนาตลาด และการท่องเที่ยวชุมชน

รายละเอียดของการดำเนินนโยบายหรือมาตรการเป็นรายพืชเศรษฐกิจ 4 ชนิด ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ดังนี้

ข้าว

นโยบายหรือมาตรการทางการเกษตรในการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกข้าวที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการดำเนินมาตรการอุดหนุนรายได้และราคาผลผลิต ได้แก่ โครงการจำนำข้าวเปลือกเป็นการแทรกแซงกลไกราคาข้าวผ่านการกำหนดราคาขั้นต่ำและโครงการประกันรายได้เป็นการสร้างเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรและการประกันความเสี่ยงให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโดยให้มีการซื้อขายข้าวผ่านกลไกตลาด ซึ่งเริ่มปี พ.ศ. 2561 ที่มีหน่วยงานหลักในการดำเนินการ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการค้าภายใน องค์การคลังสินค้า คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการติดตามกำกับดูแลการบริหารจัดการข้าวระดับจังหวัด รวมถึงโครงการประกันภัยนาข้าว เพื่อปรับระบบประกันความเสี่ยงเนื่องจากภัยธรรมชาติที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับเกษตรกร โดยการชำระค่าเบี้ยประกันและชดเชยต้นทุนเงินค่าเบี้ยประกันแทนเกษตรกร โดย ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, 2563)

นโยบายหรือมาตรการที่สำคัญในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าว ได้แก่

โครงการช่วยเหลือด้านเงินทุนทำการเกษตร เพื่อช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต เช่น การให้เงินกู้ดอกเบี้ย สิ้นเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกหน้าปีในช่วงผลผลิตออกสู่ตลาด สินเชื่อเพื่อรวบรวมข้าวและสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ ธ.ก.ส. กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมการค้าภายใน

โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่) เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน มีตลาดรองรับที่แน่นอน

เกษตรกรสามารถลดต้นทุนและผลผลิตต่อหน่วยที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และ กรมส่งเสริมการเกษตร

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดภาวะโลกร้อนจากการทำนา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Thai rice NAMA) เป็นการให้ความรู้เกษตรกรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีลดก๊าซเรือนกระจกและแนวทางการทำนาแบบยั่งยืน สนับสนุนเงินทุนในการปรับเปลี่ยนสู่การผลิตข้าวที่ปล่อยมลพิษต่ำ พัฒนารูรูกิจ และพัฒนามาตรฐานข้าวยั่งยืน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน

มาตรการลดต้นทุนด้านปัจจัยการผลิตและการบริการ ตั้งแต่การผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยว รวมถึงการส่งเสริมการทำปุ๋ยอินทรีย์ การถ่ายทอดเทคโนโลยีต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ กรมการข้าว และ กรมส่งเสริมการเกษตร

มาตรการลดเผาตอซัง เป็นมาตรการเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงโครงสร้างดินให้เหมาะสม เพิ่มธาตุอาหารในดิน และเพิ่มจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ โดยกรมพัฒนาที่ดิน และกรมส่งเสริมการเกษตร

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรด้านรายได้หรือราคา ได้แก่ **โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้รับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับราคาตลาด สร้างความมั่นคงของรายได้ให้เกษตรกรและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้า โดยเกษตรกรต้องลงทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรเพื่อตรวจสอบพื้นที่และยืนยันการทำเกษตร และสามารถรับเงินชดเชยส่วนต่างราคาผ่าน ธ.ก.ส. ถ้าราคาตลาดอ้างอิงต่ำกว่าราคาประกันที่กำหนดไว้ โดยมีกรมดำเนินมาตรการคู่ขนาน ได้แก่ มาตรการส่งเสริมและช่วยเหลือจากภาครัฐในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และ **โครงการประกันภัยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** เพื่อปรับระบบประกันความเสี่ยงเนื่องจากภัยธรรมชาติที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับเกษตรกร โดยการชำระค่าเบี้ยประกันและชดเชยต้นทุนเงินค่าเบี้ยประกันแทนเกษตรกร ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรทำประกันภัยที่ให้ความคุ้มครองความเสียหายหรือสูญเสียต่อพืชผล ซึ่งจะจ่ายเงินเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการสูญเสียรายได้ ที่ดิน หรือปัจจัยการผลิตอื่น ดำเนินการโดย ธ.ก.ส.

นโยบายหรือมาตรการที่สำคัญในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้แก่

มาตรการช่วยเหลือด้านเงินทุนทำการเกษตร เช่น การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ การสนับสนุนเงินทุนเพื่อช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต มีหน่วยงานหลักคือ อ.ก.ส. กรมส่งเสริมการเกษตร และจัดสรรเงินโดยกระทรวงการคลัง

โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน มีตลาดรองรับที่แน่นอน เกษตรกรสามารถลดต้นทุนและผลผลิตต่อหน่วยที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ส.ป.ก. และกรมส่งเสริมการเกษตร

มาตรการลดการเผา เป็นการลดปัญหาหมอกพิษจากการเผาต้นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในการเก็บเกี่ยวผลผลิต เนื่องจากเกษตรกรต้องการลดต้นทุนในการเก็บเกี่ยวที่ต้องจ้างคนตัดซึ่งมีต้นทุนสูง หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน และกรมส่งเสริมการเกษตร

มาตรการจำกัดการนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่จะนำเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งเป็นไปตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การนำข้าวโพดที่ใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์เข้ามาในราชอาณาจักรตามความตกลงการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area (AFTA) หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าภายใน และองค์การคลังสินค้า

มาตรการสนับสนุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูทำนา เพื่อเป็นการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด โดยการลดพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมมาปลูกทดแทนในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูทำนา รวมทั้งช่วยให้เกษตรกรมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน และเพื่อให้อุตสาหกรรมต่อเนื่องของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีเสถียรภาพในการผลิตสินค้าและลดการพึ่งพาจากภายนอกประเทศ หน่วยงานหลักในการดำเนินการ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน และ อ.ก.ส.

มาตรการจำกัดการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่สูง เป็นการกำหนดให้ผู้ผลิตอาหารสัตว์ต้องมีใบรับรองเพื่อเปิดเผยข้อมูลและสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ (Traceability) หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน และกรมส่งเสริมการเกษตร

มันสำปะหลัง

ภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรด้านรายได้หรือราคา ได้แก่ **โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง** มีหลักเกณฑ์และการดำเนินโครงการลักษณะเดียวกับข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อสร้างหลักประกันรายได้ขั้นต่ำให้เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกมันสำปะหลัง และ**โครงการประกันภัยมันสำปะหลัง** เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรทำประกันภัยที่ให้ความคุ้มครองความเสียหายหรือสูญเสียต่อพืชผล เช่นเดียวกับโครงการประกันภัยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

นโยบายหรือมาตรการที่สำคัญในการส่งเสริมด้านการผลิตโดยการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกมันสำปะหลัง การยกระดับการแปรรูปมันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ในรูปอุตสาหกรรมอาหารที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มาตรการช่วยเหลือด้านเงินทุนทำการเกษตร สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง เช่น การให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ การพักชำระหนี้เงินต้นและลดดอกเบี้ยเพื่อบรรเทาภาระหนี้สินและลดต้นทุนในการผลิต สินเชื่อเพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตและการแปรรูป สินเชื่อรวบรวมมันสำปะหลังและสร้างมูลค่าเพิ่ม สินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายผูกเงิน การชะลอการเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังโดยให้เงินทุนใช้จ่ายในครัวเรือน มีหน่วยงานหลักคือ ธ.ก.ส. กรมส่งเสริมการเกษตร และกระทรวงพาณิชย์

โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาสู่การผลิตมันสำปะหลังแบบแปลงใหญ่ เพื่อนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง และเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันของหน่วยผลิตเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) โดยให้เกษตรกรรวมกลุ่มการผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี และการจัดการด้านการตลาดและห่วงโซ่อุปทาน โดยมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ส.ป.ก. และกรมส่งเสริมการเกษตร

โครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เป็นการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการใช้พันธุ์ดีและเหมาะสมกับพื้นที่ การจัดระบบการปลูกและบำรุงรักษา และการวิเคราะห์ดิน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตมันสำปะหลัง หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร และ ธ.ก.ส.

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกมันสำปะหลังในระบบน้ำหยด เพื่อสนับสนุนเงินทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกมันสำปะหลังในระบบน้ำหยดให้แก่เกษตรกร และช่วยเหลือในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร และ อ.ก.ส.

ยางพารา

ภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรด้านรายได้หรือราคาเพื่อช่วยเหลือค่าครองชีพ ได้แก่ **โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา** เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้กับเกษตรกรชาวสวนยางในกรณีราคายางพาราดropต่ำ ซึ่งต้องเป็นเกษตรกรที่มีสวนยางอายุ 7 ปีขึ้นไป มีพื้นที่ไม่เกิน 25 ไร่ และแบ่งสัดส่วนรายได้ระหว่างเจ้าของและคนกรีดยาง หน่วยงานหลักในการดำเนินการ ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย และ อ.ก.ส. **โครงการชดเชยรายได้**และ**โครงการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรชาวสวนยาง** เป็นการช่วยเหลือค่าครองชีพเกษตรกรชาวสวนยางและคนกรีดยางในช่วงที่ราคาปรับตัวลดลง โดยการชดเชยให้ไร่ละ 1,000 บาท และการสร้างความเข้มแข็งช่วยเหลือไร่ละ 1,500-1,800 บาท ครั้วเรือนละไม่เกิน 15 ไร่ หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร

นโยบายหรือมาตรการที่สำคัญในการส่งเสริมด้านการผลิตโดยการส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกรปลูกยางพาราและผู้ประกอบการแปรรูปที่เชื่อมโยงตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการตลาด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มาตรการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการแปรรูป ได้แก่ โครงการสนับสนุนสินเชื่อเปิดเงินหมุนเวียน แก่สถาบันเกษตรกรเพื่อรวบรวมยางหรือรับซื้อผลผลิตไปแปรรูปหรือรอการจำหน่าย หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย และกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง และ**โครงการสนับสนุนสินเชื่อสถาบันเกษตรกรแปรรูปยางพารา** วงเงิน 5,000 ล้านบาท เพื่อปรับปรุงขยายกำลังการผลิต และเป็นเงินทุนหมุนเวียน ดำเนินการโดย กรมส่งเสริมสหกรณ์ นอกจากนี้ การยางแห่งประเทศไทยให้การสนับสนุนสินเชื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ **การพัฒนาศักยภาพสถาบันเกษตรกร และการสร้าง**

บุคลากรที่เกษียณ เพื่อรักษาเสถียรภาพราคายาง และชะลอการจำหน่ายยางออกสู่ตลาด ในช่วงราคาผันผวน โดยสนับสนุนเงินทุนให้แก่สถาบันการเกษตรเพื่อรวบรวมยาง ลินเชื่อผู้ประกอบการการผลิตผลิตภัณฑ์ยางเพื่อใช้ในการขยายกำลังการผลิตและปรับเปลี่ยนเครื่องจักรการผลิต **ลินเชื่อแก่ผู้ประกอบการกิจการยาง** การบริหารจัดการ **รักษาเสถียรภาพราคายางพารา** ของสถาบันเกษตรกรโดยรวบรวมยางเพื่อส่งออก ในช่วงปี พ.ศ. 2561-2563 **ลินเชื่อแก่ผู้ประกอบการกิจการยางในการซื้อวัตถุดิบ มาแปรรูป** และ**ลินเชื่อแก่ผู้ประกอบการไม้ยางและผลิตภัณฑ์**

มาตรการบริหารจัดการพื้นที่ปลูก ได้แก่ **โครงการควบคุมปริมาณผลผลิต** เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกแทนพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่ 2.8 ล้านไร่ แบ่งเป็นการส่งเสริมปลูกยางพันธุ์ดี และส่งเสริมปลูกแทนด้วยพืชเศรษฐกิจอื่น หน่วยงานรับผิดชอบ ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย

มาตรการสร้างที่ยั่งยืนในการประกอบอาชีพ ได้แก่ **โครงการสนับสนุนสินเชื่อ เกษตรกรชาวสวนยางรายย่อย** เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้หลากหลาย และลด ความเสี่ยงจากการพึ่งพารายได้จากการปลูกยางเพียงอย่างเดียว โดยสนับสนุน ลินเชื่อให้เกษตรกรชาวสวนยางครัวเรือนละไม่เกิน 100,000 บาท หน่วยงาน รับผิดชอบหลัก ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย และกรมส่งเสริมการเกษตร และการ**แก้ไยปัญหาสวนยางพาราในพื้นที่ป่า** ในช่วงปี พ.ศ. 2561-2562 เพื่อส่งเสริม การปลูกยางในพื้นที่ใหม่ และฟื้นฟูพื้นที่สวนยางพาราที่ขยายเข้าไปในเขตพื้นที่ป่า ให้เป็นพื้นที่ป่า หน่วยงานดำเนินการหลัก ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การยางแห่งประเทศไทย และกรมป่าไม้

มาตรการเพิ่มการใช้ยางในประเทศ ได้แก่ **โครงการ 1 หมู่บ้าน 1 กิโลเมตร** ในปี พ.ศ. 2561-2562 เพื่อสนับสนุนการสร้างถนนพาราซีเมนต์ หน่วยงานดำเนินการ หลัก ได้แก่ กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โครงการส่งเสริม การใช้ยางของหน่วยงานรัฐ เพื่อเพิ่มการใช้ยางภายในประเทศและลดอุปทาน ยางพาราที่จะเข้าสู่ตลาด เป็นการรักษาเสถียรภาพราคายาง หน่วยงานดำเนินการ หลัก คือ การยางแห่งประเทศไทย

มาตรการด้านการตลาดและความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อควบคุมปริมาณการผลิตยางพาราของแต่ละประเทศสมาชิกให้มีปริมาณที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลก ซึ่งเป็นความร่วมมือกับประเทศผู้ผลิตยางพาราที่สำคัญของโลก ได้แก่ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ผ่านสภาไตรภาคียางระหว่างประเทศ (International Tripartite Rubber Council : ITRC) หน่วยงานรับผิดชอบหลัก ได้แก่ การยางแห่งประเทศไทย และกรมวิชาการเกษตร

งบประมาณด้านการเกษตร

งบประมาณในการดำเนินมาตรการหรือโครงการด้านการเกษตรสำหรับพืชเศรษฐกิจหลัก 4 ชนิด ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 แบ่งการจัดสรรงบประมาณเป็น 2 ด้าน คือ งบประมาณดำเนินการในการช่วยเหลือด้านรายได้หรือราคา และงบประมาณในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการผลิต โดยงบประมาณส่วนใหญ่เป็นงบช่วยเหลือด้านรายได้และพุงราคาสินค้าเกษตร

การช่วยเหลือ ด้านรายได้หรือราคา

ภาครัฐมีงบประมาณดำเนินการในการช่วยเหลือด้านรายได้หรือราคาให้กับผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา ได้แก่ โครงการจำนำข้าวเปลือกเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2525 เป็นการจัดสรรสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้เกษตรกรชะลอการขายข้าวเปลือกตันฤดู และในปี พ.ศ. 2546 มีการปรับราคาจำนำและยกระดับให้สูงกว่าราคาตลาดโดยไม่จำกัดปริมาณการรับจำนำ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2554/55-2556/57 เป็นโครงการจำนำข้าวเปลือกเพื่อยกระดับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว รวมถึงการสร้างความแข็งแกร่งและยกระดับราคาข้าวไทยให้สูงขึ้นทั้งระบบ โดยมีปริมาณข้าวเปลือกที่รับซื้อทั้งหมด 54.4 ล้านตัน ใช้เงินซื้อข้าวเปลือก 8.6 แสนล้านบาท ตลอดทั้ง 5 รอบฤดูการผลิต (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557 และนิพนธ์ พัวพงศกร อ่างโนวิษณุ อรรถวานิช, 2558)

สำหรับงบประมาณโครงการประกันรายได้ให้เกษตรกรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าวได้รับราคาที่เหมาะสม ป้องกันความเสี่ยงในการจำหน่ายผลผลิต และเพื่อให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้ โดยมีงบประมาณในการดำเนินการสำหรับพืชแต่ละชนิดที่แตกต่างกัน ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2565 การดำเนินโครงการประกันรายได้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ปลูกพืช 5 ชนิด ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา และปาล์ม เป็นเงินชดเชยทั้งหมด 86,856 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2562/63 ซึ่งมีการใช้เงินสำหรับข้าวถึง 50,646 ล้านบาท (กรมการค้าภายใน, 2565) ที่มากกว่าพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ต่อมาในปี พ.ศ. 2565/66 เพิ่มขึ้นเป็น 142,105 ล้านบาท ซึ่งเป็นการโอนเงินให้เกษตรกรโดยตรง อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2564/65 มีการอุดหนุนซ้ำซ้อนสำหรับโครงการประกันรายได้ใช้เงิน 86,169 ล้านบาท และโครงการสนับสนุนค่าบริหารและพัฒนาคุณภาพผลผลิตอีก 54,156 ล้านบาท ที่เป็นการช่วยเหลือต้นทุนแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพิ่มอีก 1,000 บาทต่อไร่ (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2566)

การช่วยเหลือ ด้านการผลิต

การดำเนินนโยบาย/มาตรการด้านการเกษตรในแต่ละปีหน่วยงานภาครัฐภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อบริหารจัดการด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับพืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และยางพารา ผ่านแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ที่หลากหลาย

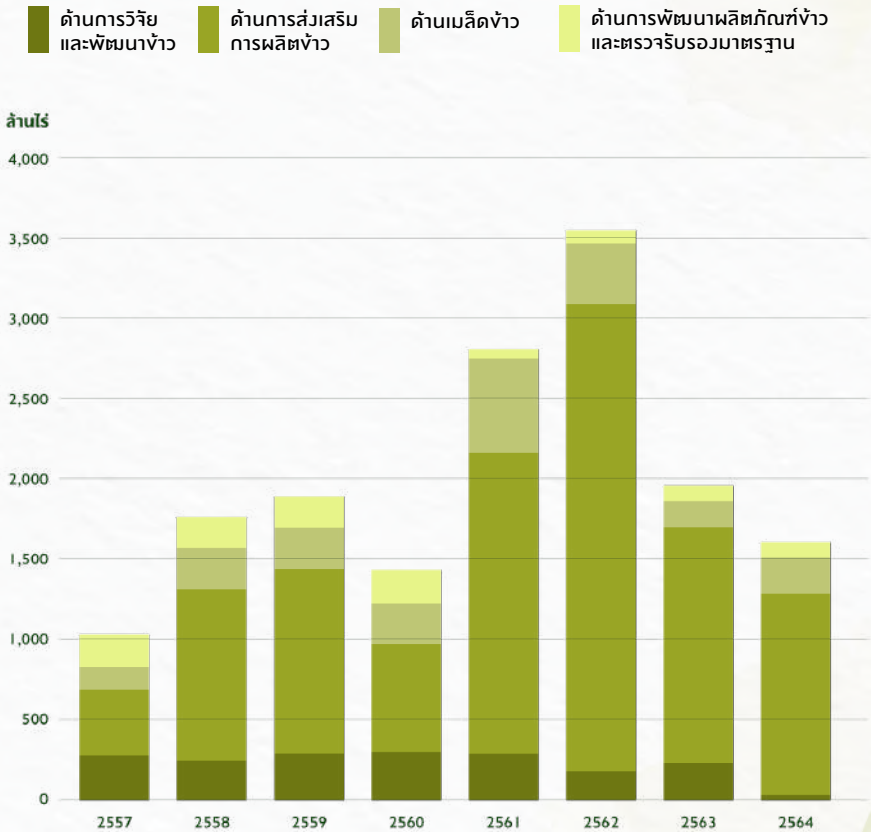
อีกทั้งภาครัฐมีการดำเนินมาตรการคู่ขนานในการเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตร ดำเนินการผ่านขบปกติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาพันธุ์ การอบรมให้ความรู้ การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร เป็นต้น ซึ่งมีงบประมาณแนวโน้มการดำเนินการและงบประมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีนโยบายหรือมาตรการสำคัญเพื่อเพิ่มศักยภาพและลดต้นทุนการผลิต ในช่วงปี พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน เช่น โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ โครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของเกษตรกร โครงการประกันภัยข้าวนาปีเพื่อปรับระบบประกันความเสี่ยงอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติที่เหมาะสมและยั่งยืนสำหรับเกษตรกร เป็นต้น

แม้ว่างบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการผลิตมีการจัดสรรผ่านงบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2545 แต่เริ่มเห็นแนวโน้มงบประมาณในช่วงปี พ.ศ. 2558 ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตในการช่วยเหลือด้านต้นทุน โดยส่วนใหญ่ใช้งบประมาณด้านการส่งเสริมการผลิตเพื่อเพิ่มศักยภาพ เช่น การวิจัยและพัฒนาข้าว การส่งเสริมการทำเกษตรแปลงใหญ่ การพัฒนาและเพิ่มคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด เป็นต้น และเป็นโครงการบูรณาการที่ดำเนินการหลายหน่วยงานตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบเม็ดเงินของภาครัฐส่วนใหญ่ใช้ไปกับโครงการด้านรายได้มากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยในปี พ.ศ. 2563 ใช้งบสำหรับโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพาราเป็นเงินประมาณ 72,390 ล้านบาท (กรมการค้าภายใน, 2565) ซึ่งยังไม่รวมการให้เงินช่วยเหลือชาวนาเพื่อสนับสนุนค่าบริหารและพัฒนาคุณภาพผลผลิตข้างต้น แต่มีงบด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน การพัฒนาเกษตรกรกรรมยั่งยืน การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว การบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ โครงการส่งเสริมระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) การส่งเสริมการตลาดเฉพาะ การส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่เพิ่มมูลค่า เป็นต้น รวมเป็นเงินงบประมาณเพียง 10,897 ล้านบาท (สำนักงบประมาณ, 2563)

สำหรับงบประมาณดำเนินงานและการส่งเสริมด้านการผลิตโดยเฉพาะด้านการวิจัยและพัฒนาวิจัย ได้แก่ **ข้าว** งบประมาณของกรมการข้าวซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาการผลิตข้าว แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ งบประมาณปกติประมาณ 15,000 ล้านบาท และกองทุนหมุนเวียนที่นำเงินมาใช้ในการส่งเสริมเมล็ดพันธุ์และการวิจัย ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2565 มีงบประมาณเฉลี่ยปีละ 1,000-1,200 ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณด้านการส่งเสริมการผลิตข้าว คิดเป็นร้อยละ 69.1 ของงบประมาณทั้งหมด รองลงมาเป็นงบด้านเมล็ดพันธุ์ข้าวคิดเป็นร้อยละ 14.1 ด้านวิจัยและพัฒนาข้าวคิดเป็นร้อยละ 11.0 และด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวและการตรวจรับรองมาตรฐานประมาณร้อยละ 5.9 ของงบประมาณทั้งหมด (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 งบประมาณการดำเนินงานของกรมการข้าว ในปี พ.ศ. 2557-2564

หมายเหตุ: เงินงบประมาณประจำปีของกรมการข้าวที่ไม่รวมงบด้านบุคลากร
ที่มา: กรมการข้าว (2565)

งบประมาณการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ สำหรับ **บันล่ำปะหลั่งและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2564 งบประมาณด้านวิจัยใช้ประโยชน์ซึ่งเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมีแนวโน้มลดลง เช่นมันสำปะหลัง จากปี พ.ศ. 2558 มีงบประมาณ 6.7 ล้านบาท เหลือเพียง 1.1 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2563 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีงบประมาณ 3.2 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2558 แต่ในปี พ.ศ. 2563 ไม่มีงบประมาณสนับสนุนด้านนี้ สำหรับมันสำปะหลัง การปรับปรุงและผลิตพันธุ์พืชมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย สำหรับมันสำปะหลัง จากปี พ.ศ. 2558 มีงบประมาณ 5.6 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 6.6 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2564 และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีงบประมาณ 3.4 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2558 และเพิ่มเป็น 5.4 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2563 (กรมวิชาการเกษตร, 2565ก และ 2565ข)

ตัวอย่างโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับ **บันล่ำปะหลั่ง** ได้แก่ โครงการวิจัยและพัฒนาการเพิ่มปริมาณต้นมันสำปะหลัง ในสภาพเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อโดยเทคนิคเซลล์ไซมาติก มีงบประมาณ 0.7 ล้านบาท โครงการวิจัยและพัฒนาพันธุ์มันสำปะหลังเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีงบประมาณ 4.9 ล้านบาท แผนบูรณาการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพระบบการผลิตมันสำปะหลังแบบบูรณาการและยั่งยืน มีงบประมาณ 10.9 ล้านบาท และโครงการวิจัยทดสอบและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลเกษตรร่วมกับเกษตรกรเพื่อลดต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังในแต่ละภูมิภาค มีงบประมาณ 1.2 ล้านบาท และสำหรับ **ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** ได้แก่ โครงการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีงบประมาณ 2.4 ล้านบาท โครงการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีงบประมาณ 1.1 ล้านบาท โครงการวิจัยและพัฒนาเครื่องกะเทาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีงบประมาณ 0.3 ล้านบาท โครงการวิจัยศึกษาการจัดการเพื่อลดการสูญเสียปริมาณคุณภาพและเพิ่มมูลค่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีงบประมาณ 1.0 ล้านบาท และโครงการวิจัยพัฒนาระบบการผลิตวัตถุดิบจากเปลือกและซังข้าวโพดสำหรับอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน มีงบประมาณ 0.8 ล้านบาท

สำหรับ**ยางพารา**มีการดำเนินโครงการในการช่วยเหลือค่าครองชีพและการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการแปรรูป เช่น โครงการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรชาวสวนยางในปี พ.ศ. 2557-2558 มีเงินงบประมาณ 13,124 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2561-2562 มีเงิน 17,007 ล้านบาท เป็นต้น รวมถึงการวิจัยและพัฒนายางพารา ตั้งแต่การวิจัยพันธุ์ยางโรคและความต้านทานโรคพืช การวิเคราะห์ตลาด ระบบโลจิสติกส์ และวิเคราะห์ต้นทุนการปลูกยาง รวมถึงการแปรรูปยาง ซึ่งงบประมาณการวิจัยไม่เกินร้อยละ 5.0 ของงบประมาณทั้งหมดต่อปี

การเปรียบเทียบ นโยบายเกษตรของต่างประเทศ

การเปรียบเทียบนโยบายหรือมาตรการส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวของประเทศเวียดนาม และนโยบายหรือมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย กับนโยบายทางการเกษตรของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกันหลายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ประเทศเวียดนาม : นโยบายเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าว

ประเทศเวียดนามเป็นประเทศส่งออกข้าวที่สำคัญของโลก ในปี ค.ศ. 2021/2022 มีส่วนแบ่งตลาดส่งออกข้าวประมาณร้อยละ 12.9 ของมูลค่าการส่งออกข้าวทั้งหมดของโลก (Sowcharoensuk, C., 2022) ในช่วงการปฏิรูปพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่ง (Doi Moei) ปี ค.ศ. 1986 ภาครัฐมีนโยบายด้านการเกษตรและเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญจากประเทศที่ประสบปัญหาความมั่นคงทางอาหารในช่วงทศวรรษที่ 1970-1980 กลายมาเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการส่งออกผลผลิตทางการเกษตร หลังจากนั้นในช่วงปี ค.ศ. 1995-1999 ประเทศเวียดนามเริ่มมีการค้าระหว่างประเทศ ทำให้มีการส่งออกสินค้าเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1990 และเปิดเสรีตลาดซื้อขายข้าว ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงผลักดันนโยบายพัฒนาภาคเกษตร อุตสาหกรรม และชนบทมากขึ้น โดยการสนับสนุนการวิจัยพันธุ์ข้าว การสร้างตราสินค้าข้าวของเวียดนาม และการลงทุนจากต่างประเทศในการพัฒนาปัจจัยการผลิตข้าวอย่างต่อเนื่อง (Ngoc, V.B. et al., 2021 และ Tran, T.C., & Vu, P. H., 2016)

นโยบายหลักในการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ได้แก่ การปฏิรูปการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรที่กำหนดกฎระเบียบให้เกษตรกรได้รับสิทธิถือครองที่ดิน และทำการเพาะปลูก การจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรเพื่อช่วยสนับสนุนและส่งเสริมปัจจัยการผลิตในการปลูกข้าว การพัฒนาการผลิตในระดับฟาร์ม การเสริมสร้างระบบชลประทาน และส่งเสริมการส่งออกรูปแบบต่าง ๆ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวที่เป็นที่นิยมของตลาดและให้ผลผลิตต่อไร่ทำให้ผลผลิตต่อไร่ของเวียดนามสูงถึง 900-1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ณ ปี พ.ศ. 2564 ซึ่งสูงกว่าประเทศไทยกว่า

เท่าตัว (FAO, 2023) การจัดหาและพัฒนาระบบชลประทานในพื้นที่การเกษตร (irrigated-agricultural land) ที่ครอบคลุมทั่วประเทศ การดำเนินโครงการประกันภัยพืชผล และการยกระดับความสามารถ/เพิ่มศักยภาพในการผลิต รวมถึงการสนับสนุนการวิจัย และประยุกต์ใช้นวัตกรรม และการออกมาตรการสนับสนุนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อใช้ในการซื้อเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิต รวมถึงนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ในการสนับสนุนสินเชื่อให้แก่เกษตรกรและการประกันภัยที่ได้รับผลจากภัยทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง พายุ เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบประเทศเวียดนามและประเทศไทยมีความคล้ายคลึงของนโยบาย หรือมาตรการในการส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ทั้งการศึกษาวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว การให้การช่วยเหลือด้านเงินทุน เช่น เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น การประกันภัย และการเสริมสร้างศักยภาพด้านการผลิตให้เกษตรกร แต่มีความแตกต่าง ด้านการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวลูกผสมที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ด้านต้นทุนการผลิต และความเพียงพอของแหล่งน้ำซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ โดยการกระจายระบบชลประทานของไทยยังมีไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศเช่นเดียวกับประเทศเวียดนาม แต่ไทยยังมีความได้เปรียบด้านคุณภาพข้าว ซึ่งมุ่งเน้นการผลิตข้าวคุณภาพตามมาตรฐานสากล และการพัฒนาตลาดเฉพาะ (Niche Market) เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวดัชนีน้ำตาลต่ำ เป็นต้น

ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย : นโยบายเพื่อสนับสนุนการปลูกยางพารา

ประเทศมาเลเซียและประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกยางพาราอันดับต้น ๆ ของโลก ทั้งนี้ ประเทศมาเลเซียมีการกำหนดนโยบายการเกษตรแห่งชาติ (National Agricultural Policy) ที่ให้ความสำคัญด้านการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของเกษตรกรขนาดต่าง ๆ (Dardak, R. A., 2015) รวมถึงการสนับสนุนทำการปลูกพืชเพื่อการส่งออก เช่น ปาล์มน้ำมันและโกโก้ (Harron, M. H., et al., 2001) ต่อมามีการปรับปรุงนโยบายเกษตรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และ 3 ที่ให้ความสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพในการผลิต การแก้ไขปัญหาในภาคเกษตร และการสนับสนุนการทำวนเกษตร (Dardak, R. A., 2015 และ Ali, M. F., et al., 2021) นอกจากนี้ มาเลเซียได้มีการกำหนดเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมยางที่เป็นอุตสาหกรรมปลายน้ำมากกว่าการผลิตน้ำยางสดที่เป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำ

สำหรับประเทศอินโดนีเซีย ยางพาราเป็นสินค้าที่มีบทบาทสำคัญมากในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับยางพารา ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญเทียบเท่ากับปาล์ม น้ำมัน กาแฟ และโกโก้ โดยมีพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณร้อยละ 84 ของพื้นที่ทั้งหมด อีกทั้งเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรรายย่อย ดังนั้น การปลูกยางจึงมีความสำคัญในมิติทางสังคมของประเทศไทย ในการสนับสนุน ได้แก่ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในอุตสาหกรรมยางเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตมากขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมยางดั้งเดิม (conventional rubber industry) ไปเป็นอุตสาหกรรมเศษยาง (crumb rubber industry) ซึ่งใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (Andoko, E., 2019)

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ราคายางพาราโลกที่มีความผันผวนและมีทิศทางลดลง ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียจึงต้องมึนโยบายช่วยเหลือที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาด้านราคาทั้งการสนับสนุนเงินทุนให้แก่เกษตรกรปลูกยางพารา และการปรับปรุงคุณภาพยางพารา เพื่อเพิ่มผลผลิตและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกในระยะยาว ทั้งนี้ ประเทศมาเลเซียมีนโยบายหลักในการดำเนินการ ได้แก่ การประกันราคายางขั้นต่ำเพื่อช่วยเหลือด้านรายได้ การเก็บภาษีส่งออกเพื่อให้นำมาเป็นเงินทุนในการพัฒนาการปลูกยางพารา โครงการสนับสนุนการปลูกทดแทนและการปลูกใหม่ภายใต้เป้าหมายเศรษฐกิจแห่งชาติ และการจัดตั้งคณะกรรมการในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนายางพารา สำหรับประเทศอินโดนีเซีย มีนโยบายหรือมาตรการหลักในการดำเนินการ ได้แก่ การแก้ปัญหาราคายางในประเทศตกต่ำ

นโยบายและมาตรการหลักในการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเพื่อเพิ่มรายได้เกษตรกรและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่ การเปลี่ยนนโยบายการขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ยางพารา) มาสู่การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เช่น การทำวนเกษตรร่วมกับสวนยางพารา การพัฒนาสวนยางอย่างยั่งยืน เป็นต้น การพัฒนาการตลาด การเพิ่มความหลากหลายของการเกษตรและส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรที่ใช้วัตถุดิบจากยางพารา การส่งเสริมการทำเกษตรสมัยใหม่ และการจัดทำมาตรฐานการปลูกและผลิตภัณฑ์ยางพารา อีกทั้งมีการจัดการความเสี่ยงของราคายางพารา ได้แก่ การออกมาตรการรักษาเสถียรภาพราคายาง การประกันภัยพืชผล และการจัดตั้งกองทุนเพื่อจูงใจในการผลิตยางพารา การเพิ่มความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงของราคา ได้แก่ การควบคุมพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิต การส่งเสริมอุตสาหกรรม

ผลิตภัณฑ์ยาง โดยเฉพาะมาเลเซียมีการช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาด้านราคา เช่น การประกันราคาอย่างขั้นต่ำ ฯลฯ การให้เงินทุนสนับสนุนการปลูกยางพารา การปรับปรุงคุณภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ยางพารา รวมถึงการพัฒนาเกษตรกรรายย่อย ในการสนับสนุนการปลูกทดแทน และการเก็บภาษีสังเคราะห์ยางจากการส่งออก

เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินนโยบายของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียกับประเทศไทย พบว่าการส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกยางมีแนวทางคล้ายคลึงกัน ทั้งการช่วยเหลือด้านรายได้ เช่น การประกันรายได้เกษตรกรชาวสวนยาง โครงการชดเชยรายได้แก่เกษตรกรชาวสวนยาง เป็นต้น และการส่งเสริมด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การส่งเสริมการปลูกยางพาราอย่างยั่งยืน การสนับสนุนสินเชื่อให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารา การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางพารา การวิจัยและพัฒนายางพารา และการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยางและกรีดยาง เป็นต้น ทั้งนี้จากนโยบายการส่งเสริมการปลูกยางในพื้นที่ใหม่ ทำให้พื้นที่ปลูกยางพาราขยายออกไปอย่างมาก ส่งผลให้ภาครัฐต้องมีการแทรกแซงราคาในช่วงเวลาราคายางตกต่ำ และการควบคุมพื้นที่การปลูกให้เหมาะสม

บทที่ 3

**นโยบาย
การเกษตร
และ BCG**

“โมเดลเศรษฐกิจ BCG” เป็นกรอบคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ ที่เป็นวาระแห่งชาติ ควบคู่กับทิศทางการพัฒนาที่เข้าสู่ยุคดิจิทัล หรือ “ไทยแลนด์ 4.0” ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่เป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ประกอบด้วย ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม การส่งเสริมและพัฒนา ประเทศเป็นเจ้าของสินค้าและบริการมูลค่าสูงที่ยกระดับมูลค่าในห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการ การนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม รวมทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ มาช่วยลดข้อจำกัดและเกิดการพัฒนาต่อยอด และสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน กระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งแบบทั่วถึง ในการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งครอบคลุม 4 สาขายุทธศาสตร์สำคัญ ประกอบด้วย เกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

นอกจากนี้ โมเดลเศรษฐกิจ BCG ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิด ในการขับเคลื่อนของเอเปค หรือความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพในการ จัดงานประชุมในปี พ.ศ. 2565 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเอเปคมาบูรณาการ การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของภูมิภาคในระยะยาว

ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาไปสู่ฐานเศรษฐกิจใหม่ โมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อเป็นกลไกการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยการพัฒนาด้วยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ มาบูรณาการร่วมกับฐานความหลากหลาย ของทรัพยากรชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อยกระดับความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ เพิ่มคุณค่า เพิ่มผลิตภาพและประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในแต่ละ มิติเศรษฐกิจที่เป็นองค์ประกอบของโมเดลเศรษฐกิจ BCG มีกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจที่ มุ่งเน้นการสร้างฐานทุนที่เป็นทุนทางธรรมชาติทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนที่ สร้างขึ้นจากการผลิต ด้วยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมความรู้สมัยใหม่ ไปเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน ลดการสูญเสีย นำของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ยกกระดับ มาตรฐานสินค้าและบริการ รวมถึงการจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ (สมพร อิศวิลานนท์, 2565ข)

อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรเป็นหนึ่งในสาขายุทธศาสตร์เป้าหมายที่ต้องเร่งรัดพัฒนา และปรับโครงสร้างภาคเกษตรสู่เกษตรสมัยใหม่เพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น รวมถึงการจัดการปัญหาและความท้าทายในการผลิตสินค้าเกษตร ได้แก่ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่มีความแปรปรวนมากขึ้นส่งผลกระทบต่อภาคเกษตร พื้นที่ชลประทานมีจำกัด แรงงานเกษตรมีอายุมากและขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร บัณฑิตจบการศึกษามีราคาแพง สินค้าเกษตรของไทยยังเข้าสู่ระบบการผลิตและมาตรฐานไม่มาก การตรวจสอบรับรองคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรทำได้จำกัด และปัญหาด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเกษตรของไทย (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563)

ดังนั้น การดำเนินนโยบายเกษตรเพื่อรองรับเศรษฐกิจ BCG มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมผสานภูมิปัญญา ยกระดับผลผลิตการเกษตรให้ได้มาตรฐานระดับสูงและยั่งยืน เพื่อจัดการปัญหาความไม่สมดุลในการสร้างรายได้จากภาคเกษตร การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ (Crop yield) เพิ่มผลผลิตภายใต้ทรัพยากรที่ดินและน้ำที่จำกัด การลดการบุกรุกพื้นที่ป่า และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประกอบกับประเทศไทยต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่คู่ค้ากำหนดในด้านคุณภาพความปลอดภัย แรงงาน และสิ่งแวดล้อมโดยการพัฒนาการทำเกษตรสู่การทำเกษตรอัจฉริยะ เช่น การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การนำเศษวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ยเพื่อลดต้นทุน การสร้างเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) การถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศไทยสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การยกระดับผลผลิตเกษตรสู่มาตรฐานสากลด้วยระบบการผลิตที่ยั่งยืน และการทำการเกษตรเป็นอาชีพที่สร้างรายได้สูงด้วยการผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นความหลากหลาย และกำหนดราคาขายได้ตามคุณภาพของผลผลิตเกษตร

การขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ต้องเพิ่มประสิทธิภาพด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ยกกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ทั้งคุณภาพและความปลอดภัย และระบบการผลิตที่ยั่งยืน ภายใต้กลไกการดำเนินงาน 4 เรื่อง ได้แก่ การพัฒนาคนที่มีความรู้ ทักษะในการปรับเปลี่ยนสู่ระบบเกษตรสมัยใหม่ การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเกิดความสมดุลระหว่างความต้องการและความสามารถในการผลิต ราคาผลผลิตที่มีเสถียรภาพ การส่งเสริมและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อขับเคลื่อนสู่เกษตรสมัยใหม่ และการพัฒนาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และผลผลิตที่มีคุณภาพ โดยมีแนวทางการพัฒนาภาคการเกษตรของไทยตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG มีการดำเนินการใน 3 ด้าน ดังนี้

I. เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy)

มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับการผลิตเกษตรมูลค่าสูง ด้วยการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูง มีการสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ การยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร และพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอนาคตด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลผลิตทางการเกษตรมาเป็นวัตถุดิบตั้งต้น เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปที่ใช้โปรตีนทางเลือก ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น อุตสาหกรรมชีวภาพ เช่น เชื้อเพลิงชีวภาพ อุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ เป็นต้น การผลิตสารสกัดจากวัตถุดิบธรรมชาติเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น นโยบายด้านการพัฒนาเกษตรกรให้ยกระดับเป็นเกษตรกรปรารถปรื่อง (Smart Farmer) มาตรการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ เป็นต้น

2. เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

มุ่งเน้นการจัดการของเสีย/ขยะเป็นศูนย์กลาง ด้วยการส่งเสริมการบริหารจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอย่างเต็มประสิทธิภาพโดยการบริหารจัดการของเสีย ขยะจากฟาร์มอย่างเป็นระบบ การนำกลับมาใช้ใหม่ การใช้ซ้ำ ส่งเสริมการทำเกษตรแบบปลอดการเผา รวมทั้งการส่งเสริมการแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์ โดยนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์จากธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ทดแทนไม้จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ผลผลิตของเหลือ หรือผลพลอยได้ทางการเกษตรมาใช้เป็นวัตถุดิบตั้งต้นในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพ โรงไฟฟ้าชีวมวล/ชีวภาพ อุตสาหกรรมแปรรูปวัสดุทางการเกษตร เป็นต้น การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนที่มุ่งเน้นการจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

3. เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

มุ่งเน้นการสร้างสมดุลและยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรทางการเกษตร และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ด้วยการส่งเสริมการผลิตและบริโภคสินค้าเกษตรที่รักษาระบบนิเวศและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุนรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ การส่งเสริมให้เกษตรกรใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องและมีความปลอดภัย โดยบริหารจัดการการใช้สารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล อาทิ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) การใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทนในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพื่อลดต้นทุนการผลิต และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร และการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยส่งเสริมการหยุดการเผาในพื้นที่การเกษตร พัฒนาฐานข้อมูล องค์กรความรู้ และเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชเพื่อสนับสนุนการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมุ่งสู่เป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero Emission) เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดภาวะโลกร้อนจากการทำนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Thai rice NAMA) การส่งเสริมการลดการเผา เป็นต้น

การดำเนินการ ตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ในปัจจุบัน ภาครัฐมีแนวทางการส่งเสริมด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตรที่สอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG ได้แก่ การปรับปรุงแบบการผลิตไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farming) โดยนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่มาช่วยในการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการตลาด/พฤติกรรมผู้บริโภค โดยการปรับเพิ่มผลิตภาพการผลิต (Productivity) เพื่อลดต้นทุนการผลิต หรือให้เกิดการประหยัดต่อขนาดการผลิต (Economies of Scale) เช่น การบำรุงดินเพื่อการเพาะปลูก การจัดหาพันธุ์พืช/สัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การพัฒนาแหล่งน้ำระบบส่งน้ำ การถ่ายทอดองค์ความรู้ทุกขั้นตอนการผลิต การจัดหาแหล่งทุน และการสนับสนุนเทคโนโลยี/เครื่องจักรกล/วิทยาการการเกษตรสมัยใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคด้านโภชนาการและสุขภาพ และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางการให้ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาเกษตรกรให้ยกระดับเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง (Smart Farmer) เพื่อส่งเสริมขีดความสามารถของเกษตรกร ให้มีความรู้ความสามารถความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดี เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ดี และการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐานในระดับสากลรูปแบบต่าง ๆ เช่น GAP เป็นต้น

นอกจากนี้ ภาครัฐมีการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) เพื่อให้เกษตรกรวางแผนและผลิตสินค้าเกษตรได้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ตามเขตความเหมาะสมสำหรับปลูกพืชและปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่น ๆ และเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการพัฒนาศักยภาพกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อส่งเสริมพื้นที่การปลูกพืชหลากหลายทดแทนการทำนาปรัง เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงด้านการผลิตกับตลาดพืชหลากหลายอย่างชัดเจนและเป็นระบบ และเพื่อให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ในการปลูกพืชทดแทนในพื้นที่นาปรังและการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรทั่วประเทศในระยะยาว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แนวทางสำคัญของการพัฒนาการเกษตรภายใต้โมเดลเศรษฐกิจ BCG ที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกร และสร้างความสามารถในการแข่งขันในภาคการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยภาครัฐมีการสนับสนุนด้านการวิจัยและการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต โดยมีการใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรขยายพันธุ์ดีในการเพาะปลูก การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักรกล

การพัฒนาระบบและเพิ่มประสิทธิภาพระบบสนับสนุนโลจิสติกส์การเกษตร และการส่งเสริมระบบการผลิตแบบแปลงใหญ่เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร สร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์การเกษตร เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต มีผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น ผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ทั้งนี้ แนวทางการดำเนินนโยบายและมาตรการด้านการเกษตรที่สอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG ไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับการดำเนินการของภาครัฐที่เกี่ยวข้องหลายส่วน เป็นมาตรการที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว แต่ต้องมีการนำมาขับเคลื่อนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันในทุกระดับ โดยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตและศักยภาพการผลิต ด้วยเทคโนโลยีระบบอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) ในการควบคุมการเพาะปลูก โดรนหรือเทคโนโลยีอากาศยานไร้คนขับ (UAV) ระบบโรงเรือนและวัสดุปลูกแบบใหม่ที่ควบคุมด้วยระบบอัตโนมัติทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ระบบฟาร์มอัจฉริยะที่ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพของวัตถุดิบการเกษตรให้สูงขึ้น รวมถึง การประยุกต์ใช้ระบบตรวจวัดที่แม่นยำและระบบการคำนวณข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) ช่วยควบคุมคุณภาพให้มีความสม่ำเสมอ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี Blockchain ในการติดตามและวางแผนการขนส่งผลิตภัณฑ์ (Logistics) การเก็บรักษาและการกระจายผลผลิต การบริหารจัดการ Supply chain รวมไปถึงการสร้างระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาภาคการเกษตร โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจหลักให้เป็นรูปธรรมต่อไป

แม้รัฐบาลได้พยายามดำเนินมาตรการด้านการเกษตรตามแนวโมเดลทางเศรษฐกิจ BCG แต่สิ่งที่หน่วยงานด้านการเกษตรไทยต้องพัฒนาเพิ่มเติมคือโครงการด้านการเกษตรเพื่อบรรลุเป้าหมายความเป็นเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งปัจจุบันมีโครงการเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนจำนวนน้อยมาก โครงการที่รัฐบาลสามารถพัฒนาเพิ่มเติมสำหรับการผลักดันเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาคการเกษตร ได้แก่ การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงาน หรือการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาผลิตสินค้าเพื่อเพิ่มรายได้และลดการเผา นอกจากนี้ ด้านเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ถึงแม้หน่วยงานภาครัฐได้พัฒนาโครงการด้านนี้ไว้แล้วบ้างแต่ก็ถือว่ายังมีจำนวนโครงการด้านนี้น้อยมาก โครงการด้านเศรษฐกิจสีเขียวที่ควรมีการพัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่ โครงการป่าเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการดูดซับคาร์บอน โครงการลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร หรือโครงการพัฒนาพันธุ์พืชให้ทนแล้งและนำไปสู่การปรับตัวของเกษตรกร เป็นต้น

ความสอดคล้องระหว่าง นโยบายการเกษตรกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG

การสังเคราะห์นโยบายหรือมาตรการด้านการเกษตรหลัก ๆ ของประเทศไทย ที่ดำเนินการอยู่และสามารถเชื่อมโยงกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG พบว่าหลายโครงการ มีความเชื่อมโยงกับแนวทางของโมเดลเศรษฐกิจ BCG โดยการศึกษาแบ่งนโยบายหรือ มาตรการเป็น 2 ส่วน (ตารางที่ 1) คือ

หนึ่ง นโยบายหรือมาตรการที่ส่งเสริมด้านรายได้ของเกษตรกร เป็นนโยบายที่ช่วย เหลือเกษตรกรด้านรายได้หรือกำหนดราคารับซื้อ เช่น โครงการจำหน่ายข้าวเปลือก/จำหน่าย พืชผลการเกษตร โครงการประกันรายได้ เป็นต้น ซึ่งแม้เกษตรกรได้ประโยชน์ในระยะ สั้นจากการมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่สูญเสียประสิทธิภาพการผลิตและกระทบความสามารถ ในการแข่งขันของภาคการเกษตรในระยะยาว อีกทั้งเป็นโครงการที่มีการใช้ทรัพยากร เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรมากเกินไป ได้แก่ ที่ดิน น้ำชลประทาน แรงงาน เงินทุน หรือปัจจัยอื่น ๆ เช่น สารเคมี โดยปัจจัยการผลิตเหล่านี้มีค่าเสียโอกาสที่มูลค่าสูง ไม่คุ้มค่ากับประโยชน์หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้าเกษตรดังกล่าว หรือที่เรียกว่า Dead Weight Loss ซึ่งนโยบาย/มาตรการอุดหนุนเหล่านี้ทำให้เกษตรกรชะลอการปรับตัว ในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อีกทั้งยังส่งเสริมการทำเกษตรบางรูปแบบ เช่น การเกษตรเชิงเดี่ยว การทำเกษตรบนพื้นที่สูง เป็นต้น ที่ส่งผลกระทบต่อและก่อให้เกิด มลพิษในน้ำ ดิน และการทำลายป่า (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2560) ดังนั้น โครงการเหล่านี้ จึงส่งผลกระทบต่อทางลบหรือสวนทางกับแนวทางของโมเดลเศรษฐกิจ BCG ทำให้มีการขยาย พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลักเพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้น และทำให้คุณภาพสินค้าเกษตรลดลง เป็นต้น หมายความว่าโครงการเหล่านี้ไม่ได้ช่วยลด การปล่อยก๊าซเรือนกระจก และไม่พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตหรือคุณภาพผลผลิต

สำหรับนโยบาย/มาตรการ/โครงการที่เอื้อต่อแนวทางของโมเดลเศรษฐกิจ BCG ได้แก่ โครงการประกันภัยพืชผลเป็นมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรในการมีระบบการเงิน เพื่อคุ้มครองต้นทุนการผลิต ผลผลิต และราคาผลผลิตเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นโครงการที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสีเขียวในการส่งเสริมด้านการปรับตัวเพื่อลด ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

สอง นโยบายหรือมาตรการที่ส่งเสริมด้านการผลิตของเกษตรกร เป็นนโยบายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและส่งเสริมให้เกิดการทำเกษตรอย่างยั่งยืน เช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดภาวะโลกร้อนจากการทำนา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Thai rice NAMA) ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่ม โครงการวิจัยและพัฒนาข้าวเพื่อรองรับการเกษตรสมัยใหม่ การส่งเสริมการตลาดเฉพาะ เป็นต้น (ตารางที่ 1)

ตัวอย่างโครงการที่มีความเชื่อมโยงกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG เช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดภาวะโลกร้อนจากการทำนา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Thai rice NAMA) เป็นนโยบายที่สนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกระบวนการเพาะปลูกข้าว การส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ มุ่งเน้นการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ในการยกระดับคุณภาพการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมด้านการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสูง โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง และโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก ช่วยสนับสนุนการทำเกษตรอัจฉริยะ โครงการเกษตรกรรมยั่งยืนมุ่งเน้นการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานชีวภาพและเศรษฐกิจหมุนเวียนโดยมุ่งส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การส่งเสริมด้านการตลาด และการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ใหม่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า นโยบาย/มาตรการ/โครงการที่ส่งเสริมด้านรายได้ของเกษตรกร อาจส่งผลกระทบต่อทางลบ เช่น การประกันรายได้ หรือประกันราคาที่น่าไปสู่การขายพื้นที่เพาะปลูกพืชไปในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมหรือการปลูกพืชบนที่สูง เหล่านี้จึงเป็นนโยบาย/มาตรการที่ขัดแย้งกับแนวนโยบายเศรษฐกิจ BCG ดังนั้นรัฐบาลควรลดการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรด้านรายได้หรือราคา แต่ควรนำงบประมาณที่ประหยัดได้มาสนับสนุนกิจกรรมที่น่าไปสู่แนวทางการดำเนินการที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อปรับเข้าสู่กรอบของโมเดลเศรษฐกิจ BCG เช่น การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำนา การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง การวิจัยและพัฒนาข้าว เป็นต้น ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันมีโครงการด้านการเกษตรหลายโครงการที่สอดคล้องกับแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG โดยโครงการด้านการเกษตรเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ภาคการเกษตรของไทยสามารถพัฒนาตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการด้านการเกษตรบนฐานชีวภาพที่ส่วนราชการมีการพัฒนาโครงการต่าง ๆ มาพอสมควร ตารางที่ 1 ยังแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่หน่วยงานด้านการเกษตรไทยต้องพัฒนาเพิ่มเติมคือโครงการด้านการเกษตรเพื่อบรรลุเป้าหมายความเป็นเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งปัจจุบันมีโครงการเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนจำนวนน้อยมาก โครงการที่รัฐบาลสามารถพัฒนาเพิ่มเติมสำหรับการผลักดันเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาคการเกษตร ได้แก่ การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงานหรือการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาผลิตสินค้าเพื่อเพิ่มรายได้และลดการเผา นอกจากนี้ ด้านเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ถึงแม้หน่วยงานภาครัฐได้พัฒนาโครงการด้านนี้ไว้แล้วบ้างแต่ก็ถือว่ายังมีจำนวนโครงการด้านนี้น้อยมาก โครงการด้านเศรษฐกิจสีเขียวที่ควรมีการพัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่ โครงการป่าเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการดูดซับคาร์บอน โครงการลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร หรือโครงการพัฒนาพันธุ์พืชให้ทนแล้งและนำไปสู่การปรับตัวของเกษตรกร เป็นต้น

ตารางที่ 1 นโยบาย/โครงการด้านการเกษตร

- ⊗ หมายถึง โครงการที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG โครงการที่ส่งผลกระทบต่อทางลบ
- ✓ หมายถึง โครงการที่มีความเชื่อมโยงหรือส่งเสริมโมเดลเศรษฐกิจ BCG
- หมายถึง โครงการที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ด้านรายได้/ราคา	โครงการจํานำจ้าว/ จํานำพืชผล การเกษตร (จ้าว)	โครงการประกันรายได้ สำหรับเกษตรกร (จ้าว จ้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา)	โครงการประกันภัยพืชผล (จ้าว จ้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา)
เศรษฐกิจฐานชีวภาพ (B)	การทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart farming)	⊗	⊗
	การยกระดับคุณภาพการผลิต	⊗	⊗
	การแปรรูป/สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า	⊗	⊗
	การส่งเสริมด้านการตลาด (ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป)	—	—
เศรษฐกิจหมุนเวียน (C)	การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์/ลดขยะ	—	—
	การเปลี่ยนวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นพลังงาน	—	—
	การส่งเสริมด้านการตลาด (แปรรูปวัสดุเหลือใช้)	—	—
เศรษฐกิจสีเขียว (G)	การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกระบวนการผลิต	⊗	⊗
	การปรับตัวเพื่อลดผลกระทบ	⊗	✓
	การห่อหุ้มเหี่ยวเชิงเกษตร/เชิงอนุรักษ์	—	—
	การส่งเสริมการตลาด (สินค้าคาร์บอนต่ำ)	⊗	⊗

ที่มา: สืบเคราะห์โดยคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 1 นโยบาย/โครงการด้านการเกษตร (ต่อ)

- ☒ หมายถึง โครงการที่ไม่มีควมเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG โครงการที่ส่งผลกระทบต่อ
- ☑ หมายถึง โครงการที่มีความเชื่อมโยงหรือส่งเสริมโมเดลเศรษฐกิจ BCG
- หมายถึง โครงการที่ไม่มีควมเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ด้านการผลิต		การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และลดภาวะโลกร้อนจากการทำนา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Thai rice NAMA)	การริเริ่มข้าวที่ต้น แห่งเอเชีย (BRIA) เป็นการส่งเสริมการพัฒนา การผลิตข้าวอย่างยั่งยืน
เศรษฐกิจฐานชีวภาพ (B)	การทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart farming)	—	☑
	การยกระดับคุณภาพ การผลิต	—	☑
	การแปรรูป/ สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า	—	☑
	การส่งเสริม ด้านการตลาด (ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป)	—	—
เศรษฐกิจหมุนเวียน (C)	การนำวัสดุเหลือใช้ ทางการเกษตร มาใช้ประโยชน์/ลดขยะ	—	—
	การเปลี่ยนวัสดุเหลือใช้ ทางการเกษตรเป็นพลังงาน	—	—
	การส่งเสริมด้านการตลาด (แปรรูปวัสดุเหลือใช้)	—	—
เศรษฐกิจสีเขียว (G)	การลดการปล่อยก๊าซเรือน กระจกในกระบวนการผลิต	☑	—
	การปรับตัว เพื่อลดผลกระทบ	—	☑
	การห้องเที่ยวเชิงเกษตร/ เชิงอนุรักษ์	—	—
	การส่งเสริมการตลาด (สินค้าคาร์บอนต่ำ)	—	—

ที่มา: สัมภาษณ์โดยคณะผู้วิจัย

ระบบส่งเสริมเกษตรกรแบบแปลงใหญ่
มุ่งเน้นการรักษาเสถียรภาพราคา
สินค้าเกษตร และลดต้นทุนการผลิต
 (ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
 มันสำปะหลัง และยางพารา)

การพัฒนาเกษตรกร
ปราดเปรื่อง
(Smart Farmer)
 (ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
 มันสำปะหลัง และยางพารา)

การบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตร
ตามแผนที่เกษตร เพื่อการบริหาร
จัดการเชิงรุก (Agri-MAP)
 (ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
 มันสำปะหลัง และยางพารา)

—	☑	☑
☑	—	—
☑	—	—
☑	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	☑
—	—	—
—	—	—

ตารางที่ 1 นโยบาย/โครงการด้านการเกษตร (ต่อ)

- ☒ หมายถึง โครงการที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG โครงการที่ส่งผลกระทบต่อหลาย
- ☑ หมายถึง โครงการที่มีความเชื่อมโยงหรือส่งเสริมโมเดลเศรษฐกิจ BCG
- หมายถึง โครงการที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ด้านการผลิต		โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร ดำเนินการตรวจประเมินตามมาตรฐาน GAP Seed, GMP, อินทรีย์, และ GAP (ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา)	โครงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง)
เศรษฐกิจฐานชีวภาพ (B)	การทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart farming)	—	—
	การยกระดับคุณภาพการผลิต	☑	☑
	การปรับปรุง/สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า	—	—
	การส่งเสริมด้านการตลาด (ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป)	—	—
เศรษฐกิจหมุนเวียน (C)	การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์/ลดขยะ	—	—
	การเปลี่ยนวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นพลังงาน	—	—
	การส่งเสริมด้านการตลาด (แปรรูปวัสดุเหลือใช้)	—	—
เศรษฐกิจสีเขียว (G)	การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกระบวนการผลิต	—	☑
	การปรับตัวเพื่อลดผลกระทบ	—	—
	การห้องเที่ยวเชิงเกษตร/เชิงอนุรักษ์	—	—
	การส่งเสริมการตลาด (สินค้าคาร์บอนต่ำ)	—	—

ที่มา: สัมภาษณ์โดยคณะผู้วิจัย

การส่งเสริมการตลาดพา (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง)	โครงการวิจัยและพัฒนาข้าว โดยพัฒนานวัตกรรมด้านพันธุ์ และเทคโนโลยีการผลิตข้าว เพื่อรองรับการเกษตรสมัยใหม่	มาตรการการให้สินเชื่อ ชะลอการจ่ายสินค้าเกษตร ในช่วงการออกผลผลิต (ข้าว มันสำปะหลัง)
-	✔	-
-	-	-
-	✔	-
✔	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-
✔	-	✘
-	✔	-
-	-	-
-	-	-

ตารางที่ 1 นโยบาย/โครงการด้านการเกษตร (ต่อ)

- ☒ หมายถึง โครงการที่ไม่มีภาวะเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG โครงการที่ส่งผลกระทบต่อทวง
- ☑ หมายถึง โครงการที่มีความเชื่อมโยงหรือส่งเสริมโมเดลเศรษฐกิจ BCG
- หมายถึง โครงการที่ไม่มีภาวะเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ด้านการผลิต	โครงการพัฒนา อุตสาหกรรมเกษตร แปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่ม (ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา)	โครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน (รักษาเสถียรภาพข้าวและรายได้ชาวนา โดยให้วินอดหนุนและส่งเสริมเกษตรกร ให้มีการจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่อาหาร)
เศรษฐกิจฐานชีวภาพ (B)	การทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart farming)	—
	การยกระดับคุณภาพการผลิต	—
	การแปรรูป/สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า	—
	การส่งเสริมด้านการตลาด (ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป)	☑
เศรษฐกิจหมุนเวียน (C)	การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์/ลดขยะ	☑
	การเปลี่ยนวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นพลังงาน	☑
	การส่งเสริมด้านการตลาด (แปรรูปวัสดุเหลือใช้)	—
เศรษฐกิจสีเขียว (G)	การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกระบวนการผลิต	—
	การปรับตัวเพื่อลดผลกระทบ	—
	การห้องเที่ยวเชิงเกษตร/เชิงอนุรักษ์	—
	การส่งเสริมการตลาด (สินค้าคาร์บอนต่ำ)	—

ที่มา: สัมภาษณ์โดยคณะผู้วิจัย

มาตรการจำกัด การนำเข้า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มาตรการสนับสนุนการปลูก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังฤดูทำนา เพื่อรักษาเสถียรภาพสินค้า และรายได้เกษตรกร	มาตรการจำกัด การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่สูง
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	—	—
—	☑	☑
—	—	—
—	—	—
—	—	—

ตารางที่ 1 นโยบาย/โครงการด้านการเกษตร (ต่อ)

- ☒ หมายถึง โครงการที่ไม่มีวามเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG โครงการที่ส่งผลกระทบต่อ
- ☑ หมายถึง โครงการที่มีความเชื่อมโยงหรือส่งเสริมโมเดลเศรษฐกิจ BCG
- หมายถึง โครงการที่ไม่มีวามเชื่อมโยงกับประเด็นย่อยของโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ด้านการผลิต	โครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าปศุสัตว์ให้สอดคล้องกับความต้องการตลาด โดยใช้พันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การจัดการระบบการปลูกและบำรุงรักษา การวิเคราะห์ดิน การใช้เทคโนโลยีในการผลิต	การเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกสินค้าปศุสัตว์ในระบบน้ำหยด โดยสนับสนุนเงินทุนในการพัฒนาเทคโนโลยี
เศรษฐกิจฐานชีวภาพ (B)	การทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart farming)	☑
	การยกระดับคุณภาพการผลิต	—
	การแปรรูป/สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า	—
	การส่งเสริมด้านการตลาด (ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป)	—
เศรษฐกิจหมุนเวียน (C)	การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์/ลดขยะ	☑
	การเปลี่ยนวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นพลังงาน	—
	การส่งเสริมด้านการตลาด (แปรรูปวัสดุเหลือใช้)	—
เศรษฐกิจสีเขียว (G)	การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในกระบวนการผลิต	☑
	การปรับตัวเพื่อลดผลกระทบ	—
	การห้องเที่ยวเชิงเกษตร/เชิงอนุรักษ์	—
	การส่งเสริมการตลาด (สินค้าคาร์บอนต่ำ)	—

ที่มา: สัมภาษณ์โดยคณะผู้วิจัย

โครงการ
สร้างความเข้มแข็ง
ให้เกษตรกรชาวสวนยาง
การช่วยค่าครองชีพ
ให้เกษตรกรปลูก
และกรีดยาง

โครงการสนับสนุนสินเชื่อ
เงินหมุนเวียนให้แก่
สถาบันเกษตรกร
เพื่อรวบรวมผลผลิตที่
และรับซื้อผลผลิตไปแปรรูป
(มันสำปะหลัง ยางพารา)

โครงการพัฒนาศักยภาพสถาบันเกษตรกร
เพื่อรักษาเสถียรภาพราคายางและโครงสร้าง
มูลภัณฑ์กันชนรักษาเสถียรภาพยาง โดยการ
ชะลอการจำหน่ายยางออกสู่ตลาดในช่วงราคา
ผันผวนและสนับสนุนเงินหมุนให้เกษตรกร

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

บทที่ 4

**ผลกระทบ
ของนโยบาย
การเกษตร**

การดำเนินนโยบายหรือมาตรการทางการเกษตรของภาครัฐของพืชเศรษฐกิจหลัก 4 ชนิด โดยการให้ความช่วยเหลือในการทำเกษตร โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายช่วยเหลือแบบให้เปล่าหรือแบบไม่มีเงื่อนไข ได้แก่ การประกันรายได้ และการจำนำข้าวเปลือก พบว่า แม้การดำเนินนโยบายดังกล่าวจะช่วยเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรในระยะสั้น แต่นโยบายมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ระบบการค้าข้าว และภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมากจากการแทรกแซงกลไกราคา อีกทั้งส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของภาคเกษตรในระยะยาวด้วย ดังนั้น การดำเนินนโยบายด้านราคาทำได้ในกรณีที่มีความจำเป็น เช่น ช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก และควรดำเนินการควบคู่ไปกับนโยบายด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างการผลิตในภาคเกษตร เช่น การพัฒนาพันธุ์ข้าว การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาเทคโนโลยีสื่อสาร เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับภาคเกษตรของไทยในระยะยาวอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แนวทางการดำเนินนโยบายสนับสนุนให้ยกเลิกนโยบายอุดหนุนแบบไม่มีเงื่อนไขเนื่องจากทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ เป็นภาระทางการคลังของประเทศ เป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการผลิต และเป็นการทำลายแรงจูงใจของเกษตรกรในการรับมือและเสริมสร้างศักยภาพหรือเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลกระทบของนโยบาย ทางการเกษตรต่อเศรษฐกิจ

การทบทวนการศึกษาที่ทำการประเมินผลกระทบของนโยบายทางการเกษตรหลายการศึกษามีข้อสรุปว่านโยบายที่มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือแบบไม่มีเงื่อนไขส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และใช้งบประมาณจำนวนมาก โดยครอบคลุมประเด็นการประเมินผลกระทบในภาพรวม และรายโครงการที่สำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การประเมินนโยบายทางการเกษตร ต่อเกษตรกรในภาพรวม

การศึกษาของวิษณุ อรรถวานิช (2564) ทำการประเมินผลกระทบของนโยบายสาธารณะต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทยในด้านรายได้สุทธิซึ่งไม่รวมเงินอุดหนุนที่ได้รับจากภาครัฐและภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรไทยที่เข้าร่วมโครงการและการวิเคราะห์มูลค่าผลประโยชน์สุทธิหรือความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณแผ่นดินที่มีอยู่อย่างจำกัด สำหรับ 8 นโยบาย ได้แก่

1. นโยบายศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม
ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	5. นโยบาย Zoning by Agri-Map
2. นโยบายเกษตรแปลงใหญ่	6. นโยบายธนาคารสินค้าเกษตร
3. นโยบายการบริหารจัดการน้ำ	7. นโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตร
GAP/เกษตรอินทรีย์
4. นโยบายแผนการผลิตข้าว
ครบวงจร	8. นโยบายโครงการส่งเสริม
เกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 8 นโยบายสร้างมูลค่าผลประโยชน์เท่ากับ 180,686 ล้านบาทต่อปี มีการใช้จ่ายงบประมาณในนโยบายต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2563 เฉลี่ย 73,778 ล้านบาทต่อปี โดยสร้างมูลค่าผลประโยชน์สุทธิเท่ากับ 106,908 ล้านบาทต่อปี อย่างไรก็ตาม แม้ภาพรวมทั้ง 8 นโยบายจะสร้างผลกระทบเชิงบวก แต่มีเพียงมูลค่าผลประโยชน์ที่เกิดจากนโยบายการบริหารจัดการน้ำที่ช่วยเพิ่มรายได้สุทธิเกษตรกรทางตรงเท่ากับ 178,852 บาท/ครัวเรือน/ปี ซึ่งนับว่าคุ้มค่าเมื่อเทียบกับการใช้เงินงบประมาณ สำหรับนโยบายแผนการผลิตข้าวครบวงจร นโยบาย Zoning by Agri-Map และนโยบายธนาคารสินค้าเกษตร ทำให้รายได้สุทธิเกษตรกรทางตรงลดลง นอกจากนี้ นโยบายเกษตรช่วยลดภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรน้อยมาก ซึ่งมีเพียงนโยบาย Zoning by Agri-Map ช่วยลดสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินรวม ดังนั้น ควรพิจารณหาแนวทางปรับปรุงนโยบายอื่น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น (วิษณุ อรรถวานิช, 2564)

การศึกษามีข้อเสนอแนะในภาพรวม ได้แก่ การปรับเปลี่ยนนโยบายการให้เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าผ่านนโยบายต่าง ๆ ไปสู่การให้เงินช่วยเหลือแบบมีเงื่อนไข การขยายผลองค์ความรู้และการถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรผ่านช่องทางที่หลากหลายและทั่วถึงโดยคำนึงถึงความแตกต่างของอายุและการศึกษาของเกษตรกรเพื่อสร้างขีดความสามารถให้เกษตรกร การส่งเสริมให้แรงงานวัยหนุ่มสาวจนถึงวัยกลางคนที่มีความรู้ให้หันมาทำเกษตรมากขึ้น และการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

ผลกระทบของโครงการนำข้าวเปลือก ต่อเศรษฐกิจ

โครงการนำข้าวเปลือกแบบใหม่ในช่วงฤดูการผลิตข้าวนาปีและนาปรัง ตั้งแต่ปีการผลิต 2554/2555 ถึงปีการผลิต 2556/2557 มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร และยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวให้ดีขึ้น ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นของโครงการนำข้าวมาจากส่วนต่างระหว่างราคาจำนำกับราคาตลาด ซึ่งในช่วงเวลานั้นราคาข้าวเปลือกที่รับจำนำกำหนดราคารับซื้อที่ค่อนข้างสูงกว่าราคาตลาด มีราคารับซื้อระหว่าง 15,000-20,000 บาท ซึ่งแตกต่างตามชนิดพันธุ์ข้าวในช่วงปี พ.ศ. 2554-2557 ที่มีการรับจำนำข้าวเปลือกใน 5 ฤดูกาล มีเกษตรกรเข้าร่วม 6.19 ล้านราย มีผลผลิตข้าวเข้าร่วมโครงการ 54.4 ล้านตัน มีค่าใช้จ่ายรวม 9.9 แสนล้านบาท คิดเป็นเงินรับซื้อข้าวเปลือกที่เข้าร่วมโครงการ 8.6 แสนล้านบาท (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557 และนิพนธ์ พัวพงศกร อังโน วิษณุ อรรถวานิช, 2558)

การศึกษา พบว่าโครงการนำข้าวมีผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจ ทำให้รายรับทางตรงจากการเกษตรของฟาร์มทุกขนาดเพิ่มขึ้นโดยฟาร์มขนาดกลาง (รายรับจากการปลูกข้าวมากกว่าหรือเท่ากับ 44,000 บาทต่อปี น้อยกว่า 250,000 บาทต่อปี) มีรายรับเพิ่มขึ้น 39,120-40,279 บาทต่อฟาร์มต่อปี และขนาดใหญ่ (รายรับจากการปลูกข้าวมากกว่าหรือเท่ากับ 250,000 บาทต่อปี) มีรายรับเพิ่มขึ้น 97,561-128,645 บาทต่อฟาร์มต่อปี ซึ่งได้ประโยชน์มากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก (รายรับจากการปลูกข้าว น้อยกว่า 44,000 บาทต่อปี) ที่ได้รับรายได้เพิ่มขึ้นเพียง 10,140-10,479 บาทต่อฟาร์มต่อปี นอกจากนี้โครงการนำข้าวเปลือกไม่ได้ช่วยให้ภาระหนี้สินของเกษตรกรในรูปตัวเงินลดลงมาก

จากผลการศึกษาเสนอให้ภาครัฐต้องมีแนวทางคู่ขนานที่ช่วยลดต้นทุนการผลิต โดยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อเพิ่มความคุ้มค่าของงบประมาณที่ใช้จ่ายผ่านโครงการ การมีมาตรการที่ทำให้เกษตรกรใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากโครงการเพื่อการชำระหนี้สินบางส่วน และการกระจายรายได้ให้ฟาร์มขนาดเล็กได้รับประโยชน์มากขึ้นหรือดำเนินนโยบายรูปแบบต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือเฉพาะฟาร์มขนาดเล็กเพื่อปรับปรุงขีดความสามารถในการเข้าถึงโครงการ (วิษณุ อรรถวานิช, 2558)

การศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2555) พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้รับประโยชน์จากการที่ราคาจำหน่ายสูงกว่าราคาตลาดเท่ากับ 126,471 ล้านบาท และเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการได้รับประโยชน์จากการขายข้าวได้ในราคาสูงขึ้น (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2556 อ้างใน วิษณุ อรรถวานิช, 2558) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการจำหน่ายข้าวเปลือก พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ได้รับประโยชน์มีเพียงร้อยละ 40 ของเกษตรกรทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวนาในเขตชลประทานภาคกลางและภาคเหนือตอนล่างที่ได้รับวงเงิน 100,000-600,000 บาท ซึ่งเกษตรกรฐานะปานกลาง ได้ประโยชน์ทั้งสิ้น 192,042 ล้านบาท และเกษตรกรฐานะร่ำรวย ได้ประโยชน์ทั้งสิ้น 33,064 ล้านบาท สำหรับเกษตรกรขนาดเล็กและฐานะยากจน ได้รับวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท ได้ประโยชน์เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 35,230 ล้านบาท (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2555) ซึ่งเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับเกษตรกรบางกลุ่ม (นิพนธ์ พัวพงศกร อ้างใน วิษณุ อรรถวานิช, 2558)

การพิจารณาการกระจายผลประโยชน์จากการดำเนินนโยบายด้านราคาจากการใช้งบประมาณของภาครัฐ เช่น การจำหน่ายข้าวเปลือก พบว่า ผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการจำหน่ายข้าวมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ได้รับประโยชน์เพียงร้อยละ 40 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวนาในเขตชลประทานภาคกลางและภาคเหนือตอนล่างที่มีฐานะดี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย อ้างใน สุภาวดี ฮะมะณี มปป.) อีกทั้งการแทรกแซงราคาจากการพยุงราคาข้าวเปลือกโดยองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) พบว่าผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกแก่โรงสี (ร้อยละ 54) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวรายย่อยได้รับเพียงร้อยละ 13 ของมูลค่าประโยชน์ทั้งหมด (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง อ้างใน สุภาวดี ฮะมะณี, มปป.) ซึ่งจากการประเมินพบว่าโครงการจำหน่ายข้าวเปลือก ไม่ได้มุ่งการแก้ปัญหาอุปทานล้นตลาดในฤดูเก็บเกี่ยว แต่มีเป้าหมายในการยกระดับฐานะชาวนาให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยรับจำหน่ายข้าวทุกเม็ดและกำหนดราคาสูงกว่าราคาตลาด ทำให้ภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการบริหารจัดการที่เป็นภาระทางการคลัง คอร์รัปชันในกระบวนการรับจำหน่าย และขาดประสิทธิภาพในการรักษาเสถียรภาพด้านราคา (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557 และ สุภาวดี ฮะมะณี, มปป.)

ผลกระทบของโครงการประกันรายได้ ต่อเกษตรกร

การประกันรายได้เป็นโครงการที่สร้างความมั่นคงของรายได้ให้กับเกษตรกร และเป็นหลักประกันรายได้ขั้นต่ำในการประกอบอาชีพการเกษตร สร้างความมั่นคงด้านอาหาร รักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร

ผลการประเมินโครงการประกันรายได้ปี พ.ศ. 2552-2554 พบว่ามีเกษตรกรได้รับประโยชน์จากโครงการประกันรายได้เกษตรกรประมาณ 4 ล้านครัวเรือน ในวงเงิน 98,000 ล้านบาท ซึ่งแม้การดำเนินโครงการประกันรายได้เป็นนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรได้ระดับหนึ่งและอิงกับการใช้กลไกตลาด แต่โครงการประกันรายได้เกษตรกรยังมีจุดอ่อนบางประการ ได้แก่ การขึ้นทะเบียนเกษตรกรเป็นภาระทางการคลัง กลไกการตรวจสอบพื้นที่เพาะปลูกยังไม่มีประสิทธิภาพ การกำหนดราคาประกันและปริมาณที่เข้าร่วมโครงการของข้าวพันธุ์ต่าง ๆ การเกิดความเหลื่อมล้ำต่อผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับ การเรียกร้องของเกษตรกรให้ปรับเพิ่มราคาประกันข้าวส่งผลกระทบต่อภาระทางการคลังของรัฐบาล (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2554)

การศึกษาเสนอให้มีการดำเนินนโยบายด้านการปรับปรุงคุณภาพการผลิต ด้วยการวิจัยและพัฒนา เช่น การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การลดต้นทุน ฯลฯ เป็นนโยบายที่รัฐควรให้ความสำคัญ การสนับสนุนการวิจัยในภาคเกษตรคือ การเพิ่มงบวิจัยด้านเกษตรและการจัดสรรงบวิจัยให้มีประสิทธิภาพ ปรับปรุงกระบวนการจัดสรรงบประมาณวิจัยการเกษตรให้มีเอกภาพ เพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะส่งผลในการยกระดับรายได้ของเกษตรกร และสร้างความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรไทยอย่างยั่งยืน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2554)

การประกันรายได้เกษตรกรเป็นนโยบายเพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาให้แก่เกษตรกรและสนับสนุนกลไกตลาด บทบาทหลักอยู่ที่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ตัดสินใจในการเพาะปลูกและได้เรียนรู้ระบบตลาด รัฐมีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินการและการตรวจสอบสิทธิของเกษตรกรที่ลงทะเบียน และเป็นการช่วยเหลือรายได้ขั้นต่ำแก่เกษตรกร (สุภาวดี ฮะมะณี, มปป.) อย่างไรก็ตาม การศึกษาประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการประกันรายได้ในระดับพื้นที่ เช่น เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถขายข้าวโพดได้ในราคาที่สูงขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้เกษตรกรบางรายมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (พวงเพชร ชัยลังกา, 2554)

การศึกษาพฤติกรรมและการเข้าร่วมโครงการประกันรายได้ของภาครัฐ ในจังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรต้องการผลักดันให้ผู้ค้าข้าวรับซื้อข้าวในราคาที่สูงขึ้น เพราะเกษตรกรเผชิญปัญหาต้นทุนของปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น ดังนั้นการกำหนดราคารับประกันควรกำหนดราคาประกันโดยอิงต้นทุนการผลิตที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตาม การประกันรายได้กลุ่มเกษตรกรต้องใช้เงินงบประมาณแผ่นดินจำนวนมากในการแก้ไขปัญหา ซึ่งควรมีแนวทางในการปรับปรุงวิธีการที่ดีขึ้น (วิจิตชัย สายวงศ์, 2554)

ผลการดำเนินนโยบายประกันรายได้ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2565 สำหรับเกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก 5 ชนิด ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา และปาล์ม มีการใช้เงินจำนวนมากที่เป็นการอุดหนุนซ้ำซ้อน โดยในปีการผลิต 2564/65 ใช้เงินประกันรายได้เกษตรกร และเงินโครงการสนับสนุนการบริหารและพัฒนาคุณภาพผลผลิตซึ่งเป็นเงินช่วยเหลือต้นทุนเพิ่มให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอีกไร่ละ 1,000 บาท ซึ่งการอุดหนุนแบบไม่มีเงื่อนไขนี้ทำให้เป็นภาระทางการคลังและหนี้สาธารณะแอบแฝงจำนวนมากของประเทศ (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2566)

ผลกระทบของนโยบายจัดการ รักษาเสถียรภาพราคายางพาราต่อเศรษฐกิจ

การประเมินผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจจากการดำเนินนโยบายในประเทศไทย สำหรับพืชบางชนิด ได้แก่ การศึกษาของสร้อยฟ้า เสริฐแก้ว และมนตรี โสคติยานุรักษ์ (2562) ทำการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจของนโยบายรักษาเสถียรภาพราคายางพาราด้วยการรับซื้อยางพาราในราคาที่สูงกว่าราคาตลาด ด้วยการสร้างแบบจำลองอุปสงค์และอุปทานของยางพาราไทยเพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงสวัสดิการสังคมด้วยการหาส่วนเกินผู้ผลิตและส่วนเกินผู้บริโภคในช่วงปี พ.ศ. 2530-2559 โดยเปรียบเทียบงบประมาณและรายได้ พบว่า นโยบายการแทรกแซงไม่มีผลต่อตลาดหรืออุปสงค์และอุปทานยางพาราของไทย แต่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราทำให้ได้รับราคาผลผลิตที่สูง เมื่อพิจารณาส่วนเกินผู้บริโภคที่ลดลงจากการซื้อยางในราคาที่แพงกว่าราคาตลาด และส่วนเกินผู้ผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการขายยางพาราในราคาสูงกว่าราคาตลาด

การศึกษาเสนอให้มีการดำเนินการควบคู่กับนโยบายรักษาเสถียรภาพราคา คือการลดพื้นที่เพาะปลูกและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ยางพารา การสนับสนุนความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรยางพารา และการลดบทบาทของรัฐในการเป็นผู้ดำเนินการมาเป็นผู้กำกับดูแล และเมื่อพิจารณาประมาณในการดำเนินงานพบว่า นโยบายรักษาเสถียรภาพราคา ที่มุ่งเน้นการแทรกแซงกลไกตลาดเป็นนโยบายที่ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากส่งผลให้สวัสดิการของสังคมลดลง (สร้อยฟ้า เสริฐแก้ว และมนตรี โสคติยานุรักษ์, 2562)

การศึกษานโยบายที่เหมาะสมในการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราที่มีผลต่อเศรษฐกิจมหภาคและเสถียรภาพยางพาราอย่างยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางเพื่อเพิ่มมูลค่ายางพารา โดยการวิเคราะห์แบบจำลองดุลยภาพทั่วไป (Computable General Equilibrium-CGE) พบว่า นโยบายเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมส่งออกยางพารา (CESS) ไม่สามารถขับเคลื่อนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบายเพิ่มการใช้ยางพาราภายในประเทศไม่สามารถเพิ่มอุปสงค์ยางพาราได้อย่างยั่งยืน และนโยบายการเพิ่มอัตราภาษีนำเข้าผลิตภัณฑ์ยางส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในการจ้างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งมีข้อเสนอเชิงนโยบายในการเพิ่มการใช้ยางพาราภายในประเทศ และการบริหารจัดการยางพาราทั้งระบบห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่วัตถุดิบระดับต้นน้ำ ถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจัดทำระบบฐานข้อมูลยางพารา การวิจัยและพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยางพารา (มนต์ชัย พิณิจิตรสมุท และคณะ, 2563)

ผลกระทบทางอ้อม ของนโยบายทางการเกษตร

ผลกระทบทางอ้อม ของโครงการจ่านำข้าวเปลือก

การดำเนินโครงการจ่านำข้าวเปลือกส่งผลกระทบต่อผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากโครงการจ่านำข้าวเปลือกอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ราคาข้าวเปลือกในประเทศและต้นทุนการผลิตปรับตัวสูงขึ้น และไม่ได้ช่วยให้รายรับทางตรงจากการเกษตรของฟาร์มขนาดเล็กที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น แต่ช่วยให้รายรับของฟาร์มขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นระหว่าง 11,458-13,172 บาทต่อฟาร์มต่อปี และไม่ได้ช่วยให้ภาระหนี้ของเกษตรกรผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมลดลง (นิพนธ์ พัวพงศกร อังโนวิชญ์ อรรถวานิช, 2558)

นอกจากนี้ โครงการมีผลกระทบต่อราคาและการส่งออกข้าว หลายการศึกษาพบว่าการแทรกแซงราคากองโกตลาดข้าวสามารถช่วยยกระดับราคาข้าวได้เพียงระยะสั้นเท่านั้น และโครงการมีผลโดยตรงต่อราคาส่งออกข้าวและทำให้ความสามารถในการแข่งขันข้าวหอมมะลิ 100% ของไทยในตลาดโลกลดลง (John 2013 อ้างในวิษณุ อรรถวานิช, 2558) รวมถึงการศึกษาของ Chavez, Wailes, and Durand-Morat (2014) (อ้างใน วิษณุ อรรถวานิช, 2558) พบว่าการแทรกแซงกลโกตลาดข้าวผ่านโครงการจำนำข้าวมีผลกระทบโดยตรงต่อราคาส่งออก และทำให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดโลกลดลง รวมถึงการระบายข้าวในสต็อกส่งผลให้ราคาข้าวในตลาดโลกปรับตัวลดลง การบริโภคข้าวปรับตัวเพิ่มขึ้นและผู้ผลิตได้รับผลกระทบด้านสวัสดิการในเชิงลบ

โครงการจำนำข้าวเปลือกในช่วงปีการผลิต 2554/55 ถึงปีการผลิต พ.ศ. 2556/57 เป็นโครงการจำนำข้าวเปลือกทุกเม็ดในระดับราคาที่สูงกว่าราคาตลาด และให้ภาครัฐจัดเก็บไว้ นโยบายนี้ทำให้นักผลิตบิดเบือน และเกิดผลได้และผลเสียต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อข้าวทั้งระบบ เช่น โรงสีที่เข้าร่วมได้รับประโยชน์ ธุรกิจการส่งออกและขนส่งเสียประโยชน์ เนื่องจากรัฐเข้ามาดำเนินการแทน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557) นอกจากนี้ โครงการยังมีผลกระทบต่อรูปแบบและต้นทุนการผลิตข้าว โดยพบว่าโครงการเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวเพิ่มสูงขึ้น เช่น ราคาปุ๋ยเคมี ค่าเช่าที่นา ฯลฯ เนื่องจากเจ้าของที่นาเรียกเก็บค่าเช่าแพงขึ้น ได้แก่ ค่าเช่าที่นาในพื้นที่ภาคกลางเพิ่มขึ้นจาก 800-1,000 บาทต่อไร่ต่อปี เป็นมากกว่า 1,000 บาทต่อไร่ต่อปี (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2556 อ้างในสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557)

นอกจากนี้ ภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการบริหารจัดการคอร์รัปชันในกระบวนการรับจำนำ และขาดประสิทธิภาพในการรักษาเสถียรภาพด้านราคา รวมถึงการทำลายแรงจูงใจในการปรับตัวของเกษตรกร คุณภาพข้าวของประเทศไทย และโอกาสในการแข่งขันในตลาดโลก (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557)

ผลกระทบของโครงการจำนำข้าวเปลือกทุกเม็ดที่ไม่จำกัดจำนวนในระดับราคาสูงกว่าตลาดร้อยละ 50 และรัฐให้สีเป็นข้าวสารแทนการเก็บข้าวเปลือก ทำให้ลดทอนอำนาจการแข่งขันในตลาดข้าวเปลือกของเอกชน ส่งผลให้ต้นทุนข้าวเปลือกซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตข้าวสารมีราคาสูงมากเมื่อเทียบกับผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญ เช่น เวียดนาม อินเดีย ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อพฤติกรรมชาวนาเพราะนโยบายจูงใจให้เกษตรกรเลือกการผลิตข้าวที่มีอายุสั้น เพื่อเร่งรอบการปลูก ทำให้คุณภาพข้าวหลังการสีข้าวตกต่ำ ตลาดกลางซื้อขายสินค้าข้าวล่วงหน้าไม่มีผู้เข้าไปซื้อขายในตลาด การสูญเสียการส่งออกและเป็นภาระทางการคลังในการกู้ยืมเงินจาก อ.ก.ส. มาดำเนินการ (สมพร อิศวิลานนท์, 2565ก)

ผลกระทบทางอ้อม ของโครงการประกันรายได้

การประกันรายได้เป็นโครงการที่สร้างความมั่นคงของรายได้ให้กับเกษตรกร แต่จากการศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการประกันรายได้ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2565 สำหรับสินค้าเกษตร 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปาล์มน้ำมัน ก่อให้เกิดภาระทางการคลังรวม 2.57 แสนล้านบาท และการดำเนินโครงการประกันรายได้ มีผลกระทบด้านสังคม คือแม้ว่าโครงการประกันรายได้จะสร้างหลักประกันรายได้ให้กับเกษตรกร แต่ไม่สร้างแรงจูงใจให้แรงงานย้ายกลับไปทำงานในภาคการเกษตร เนื่องจากแรงงานจากชนบทที่เข้ามาทำงานในเมืองมีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิตในเมืองและสามารถสร้างรายได้สม่ำเสมอมากกว่าการทำงานภาคการเกษตร (อิทธิพงศ์ มหารณเศรษฐ์, 2564)

ผลกระทบของนโยบายประกันรายได้ที่เป็นการแทรกแซงกลไกตลาดในการช่วยเหลือรายได้ขั้นต่ำให้เกษตรกรทุกรายที่มาลงทะเบียน โดยถ้ามีการดำเนินโครงการต่อเนื่องระยะยาวจะเป็นการสร้างพฤติกรรมให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเพื่อรอค่าชดเชยส่วนต่างขาดการปรับตัว และส่งผลกระทบต่อศักยภาพการผลิตพืชของไทย เพราะจะได้รับเงินอุดหนุนทั้งจากส่วนต่างของราคาและเงินสนับสนุนต้นทุนการผลิต เนื่องจากภาครัฐมีมาตรฐานคู่ขนาน เช่น โครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกนาปี โครงการสินเชื่อเพื่อรวบรวมข้าวและสร้างมูลค่าเพิ่มโดยสถาบันเกษตรกร โครงการชดเชยดอกเบี้ยให้ผู้ประกอบการค้าข้าวในการเก็บสต็อก (สมพร อิศวิลานนท์, 2565ก) อีกทั้งผลกระทบจากโครงการจำนำข้าวเปลือกในช่วงปี พ.ศ. 2562-2565 พบว่าการอุดหนุนเกษตรกรแบบไม่มีเงื่อนไข ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการปรับตัว เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนหรือเพิ่มผลผลิตการผลิต เป็นต้น ที่มีผลต่อผลผลิตข้าวต่อไร่ของไทยต่ำกว่าหลายประเทศ เช่น กัมพูชา อินдия เป็นต้น (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2566)

ผลกระทบของนโยบาย ทางการเกษตรด้านการผลิต

ผลกระทบ ของนโยบายเกษตรแปลงใหญ่

การดำเนินนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ ได้แก่ ข้าว และมันสำปะหลัง ในช่วงแรก (ปี พ.ศ. 2559) พบว่า การส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันในพื้นที่และส่งเสริมการทำมาตรฐานการผลิตที่ดี ผู้เข้าร่วมโครงการมีต้นทุนการผลิตที่ลดลงและมีสัดส่วนของผลผลิตเพิ่มขึ้น เช่น ก่อนเข้าไปส่งเสริมการปลูกพืชเกษตรกรรมมีต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ยอยู่ที่ 4,213 บาทต่อไร่ ภายหลังมีการส่งเสริมการทำเกษตรแปลงใหญ่ ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนเฉลี่ยอยู่ที่ 3,268 บาทต่อไร่ และผลผลิตก่อนมีการทำเกษตรแปลงใหญ่มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยอยู่ที่ 573 กิโลกรัมต่อไร่ ภายหลังทำให้เกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 656 กิโลกรัมต่อไร่ แต่ในการดำเนินการยังมีปัญหาหลายประการในกระบวนการรวมกลุ่มและการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรและเทคโนโลยีสารสนเทศ (กมลรัตน์ ธีระพงษ์, 2560) อีกทั้งเกษตรกรที่เข้าร่วมเกษตรแปลงใหญ่มีการปรับตัวและนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ เช่น ระบบเลเซอร์ ระบบน้ำหยด การจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การรวมกลุ่มเกษตรกร เป็นต้น การวิเคราะห์นโยบายการทำเกษตรแปลงใหญ่พบว่า กลไกตลาดของธุรกิจเกษตรรายใหญ่มีอำนาจเหนือตลาดในเกษตรแบบแปลงใหญ่ที่ยังได้เปรียบเกษตรกรรายย่อย แม้จะมีการรวมกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยยังขาดอิสระในการจัดการการผลิตและการตลาด (วิวัฒน์ชัย อัจฉการ, มปป.)

การประเมินผลนโยบายเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ในจังหวัดนครราชสีมาเชิงคุณภาพ พบว่า ในกระบวนการดำเนินงานมีปัญหาในการบริหารจัดการกลุ่มและทรัพยากรที่ได้รับจากภาครัฐ อีกทั้งผลผลิตที่ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น ราคาผลผลิตที่เกษตรกรกลุ่มมันสำปะหลังแปลงใหญ่ควรได้รับจากโรงงานแปรรูปยังต้องมีการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพและส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และกลุ่มมันสำปะหลังแปลงใหญ่ (ศราวรุฑ พลโคตร และเศกสรรค์ ยวงนิษฐ์, 2563)

ผลกระทบบ ของการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช

การวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว เช่น ข้าวพันธุ์ปทุมธานี 1 ข้าวพันธุ์ กข 49 ฯลฯ ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถยกระดับผลผลิตและคุณภาพพันธุ์ข้าว และรายได้ของเกษตรกรที่สูงขึ้น เพิ่มความหลากหลายของพันธุกรรม และเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนสามารถลดการใช้ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมี รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในตลาดโลก (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, มปป.)

การปรับปรุงพันธุ์มันสำปะหลัง เช่น พันธุ์ระยอง 5 ฯลฯ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการมีผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น เพิ่มความหลากหลายของพันธุกรรม และส่งเสริมความมั่นคงด้านพลังงานจากการนำไปเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแก๊สโซฮอล์ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, มปป.)

การปรับปรุงพันธุ์ยางพารา เช่น พันธุ์ยางพาราสถาบันวิจัยยาง 251 ฯลฯ ส่งผลให้เกษตรกรมีทางเลือกในการใช้พันธุ์ที่เหมาะสม ยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของเกษตรกรสวนยางที่สูงขึ้น และเพิ่มความหลากหลายของพันธุกรรม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, มปป.)

ผลกระทบ ของนโยบายเทคโนโลยีการเกษตร 4.0

การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีชีวภาพจะช่วยเพิ่มผลผลิตภาพ เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มรายได้ และมีความเป็นอยู่ที่ดีของเกษตรกรอย่างยั่งยืน เช่น การวิจัยพันธุ์ข้าว การปรับปรุงการใช้ดินและน้ำ การควบคุมศัตรูพืชเชิงนิเวศ การใช้เครื่องจักรกล เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาภาคการเกษตรของไทย ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

การศึกษาชี้ว่าภาครัฐควรมีแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความตื่นตัวและสร้างแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลการเกษตร การปฏิรูประบบวิจัยเกษตรภาครัฐที่เน้นการตอบสนองความต้องการของตลาด เช่น การปรับปรุงพันธุ์ใหม่ การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การสร้างแพลตฟอร์มที่มุ่งเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรขนาดเล็กและขนาดกลาง การส่งเสริมเกษตรกรให้ลงทุนและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง Ecosystem ด้านวิจัยและเทคโนโลยีการเกษตร การจัดทำระบบฐานข้อมูลรวมทั้งภาครัฐควรลดการใช้เงินในการอุดหนุนการเกษตรมาเน้นการส่งเสริมและจูงใจด้านการวิจัย การพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่ เช่น การใช้หุ่นยนต์ การวัดความชื้นและคุณสมบัติของดิน การใช้ภาพถ่ายดาวเทียม การใช้ GPS ปรับระดับพื้นที่เพาะปลูก เป็นต้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2563)

บทที่ 5

ข้อสอบอเนก

สาเหตุของความผิดพลาด ของนโยบายการเกษตรของไทย

ภาคการเกษตรของไทยเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญ สืบเนื่องจากประเทศไทยมีภูมิประเทศที่อำนวยต่อการผลิตสินค้าเกษตร รวมทั้งประเทศไทยมีภูมิประเทศที่มีความหลากหลายทั้งด้านคุณสมบัติของดิน ปริมาณน้ำฝน หรือความชุ่มชื้น ดังนั้นประเทศไทยจึงปลูกพืชได้หลากหลายชนิด เช่น ข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ยางพาราในภาคใต้ ผลไม้ในภาคตะวันออก เป็นต้น ด้วยความเหมาะสมของภูมิประเทศ ผลผลิตทางการเกษตรจึงเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศไทย และมีการส่งออกต่างประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจหลัก เช่น ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลไม้ต่าง ๆ เป็นต้น ที่มีพื้นที่การเพาะปลูกครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด

ที่ผ่านมาพืชเศรษฐกิจเหล่านี้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้เผชิญปัญหาการราคาสินค้าเกษตรที่มีความผันผวนและแนวโน้มราคาลดลงโดยเฉพาะข้าวและยางพารา มีแนวโน้มที่ลดลงในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าประเทศไทยมีแนวโน้มผลผลิตต่อไร่ของพืชเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศที่เป็นคู่แข่งพบว่าประเทศไทยยังต้องเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นหรือมีต้นทุนที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย จึงทำให้รัฐบาลต้องเข้ามาให้ความสนใจเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกร

ดังนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นต่อภาคการเกษตรไทย คือปรากฏการณ์สองประการเกิดขึ้นพร้อมกัน ได้แก่

หนึ่ง ปัญหาการขาดการพัฒนาด้านประสิทธิภาพการผลิต การเข้าถึงองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมยังมีไม่เพียงพอ และการเพาะปลูกในรูปแบบพืชเชิงเดี่ยว (Monocrop) ที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีหรือยาฆ่าแมลงต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้มีต้นทุนการผลิตที่สูง ประกอบกับปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศและภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะความรุนแรงของลมพายุและสถานการณ์น้ำท่วมหลาก ซึ่งอาจทำให้พื้นที่เกษตรได้รับความเสียหาย และส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรของพืชเศรษฐกิจหลัก อีกทั้งมีผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร

สอง ปัญหาความยากจนของเกษตรกร โดยที่การดำเนินมาตรการของรัฐบาล เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรไทยที่สำคัญและเชิงปริมาณมาก คือการช่วยเหลือด้านราคาผลผลิต ซึ่งประกอบด้วยมาตรการประกันรายได้และมาตรการประกันราคา โดยรัฐบาลอาจคิดว่า มาตรการทั้งสองจะช่วยเกษตรกรให้สามารถระคับประคองชีวิตอยู่ได้เมื่อราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ให้หลุดพ้นปัญหาความยากจนและพัฒนาภาคการเกษตรได้

อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการประกันรายได้และมาตรการประกันราคาเพื่อบรรลุเป้าหมายสองประการพร้อม ๆ กันนั้นไม่ประสบความสำเร็จ การช่วยเหลือเกษตรกรด้วยมาตรการการประกันราคาหรือการประกันรายได้นั้นไม่สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน แต่เป็นเพียงเสมือนยาแก้ปวดที่แค่เป็นการบรรเทาปัญหาการขาดทุนแบบปีต่อปีเท่านั้น โดยมาตรการทั้งสองไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนในภาคการเกษตรได้และยังไม่สามารถพัฒนาภาคการเกษตรได้ด้วย นอกจากนี้การดำเนินมาตรการประกันรายได้และมาตรการประกันราคาจะไม่สามารถลดปัญหาความยากจนในภาคการเกษตรได้แล้ว มาตรการดังกล่าวยังสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจด้วยการทำให้เกษตรกรจำนวนมากยังติดอยู่ในกับดักภาคการเกษตร มีการใช้ทรัพยากรที่ดิน น้ำชลประทาน เงินทุน หรือสารเคมี มากเกินความจำเป็น นอกจากนี้ปัจจัยการผลิตเหล่านี้ ถูกนำมาใช้ในภาคการเกษตรอย่างขาดความคุ้มค่าแล้ว ยังส่งผลทำให้ประเทศไทยไม่สามารถนำปัจจัยดังกล่าว โดยเฉพาะแรงงาน ที่ดิน หรือทรัพยากรน้ำ เพื่อการพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มหรือรายได้ให้กับประชาชนได้มากกว่า

ดังนั้น ภาครัฐต้องแยกมาตรการสำหรับภาคการเกษตรออกเป็นสองแนวทางอย่างชัดเจน ได้แก่ **มาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน** เพื่อลดการสูญเสียงบประมาณจำนวนมากที่ผู้ได้รับประโยชน์อาจเป็นเกษตรกรที่ไม่ยากจน และยังเป็น การแก้ปัญหาความยากจนที่ไม่ตรงกับสาเหตุของแต่ละครัวเรือน และ**มาตรการเพื่อพัฒนาภาคการเกษตร** เพื่อนำนวัตกรรมทางการเกษตรมาเผยแพร่และให้เกษตรกรนำมาใช้ เช่น การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การลดต้นทุนต่อไร่ การเพิ่มคุณภาพสินค้าเกษตร การพัฒนาช่องทางทางการตลาด เป็นต้น ซึ่งประเทศไทยได้มีการดำเนินมาตรการเหล่านี้มาโดยตลอด แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมทางการเกษตรเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจ BCG ที่รัฐบาลใช้ในการพัฒนาประเทศซึ่งจะส่งผลให้ภาคการเกษตรไทยมีขีดความสามารถสูงขึ้น มีสินค้าที่มีคุณภาพ และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรไทย และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

การทำเกษตรในการผลิตพืชเศรษฐกิจหลัก เช่น ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น เป็นพืชที่ราคามีความผันผวนตามสภาพภูมิอากาศและอุปทานในตลาดโลก ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ การเพิ่มรายได้ของเกษตรกรด้วยการเพิ่มปริมาณผลผลิตจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมากและอาจส่งผลกระทบต่อทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม ภาครัฐจึงมีการดำเนินนโยบายเกษตรเพื่อจัดการปัญหาเหล่านี้ แต่แนวทางการใช้นโยบายสนับสนุนทางการเกษตรอาจส่งผลที่หลากหลาย ทั้งการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ปัญหาการจัดการและคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร การเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการผลิตที่เพิ่มขึ้น และการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการผลิตที่ยั่งยืน ขึ้นกับรูปแบบและเป้าหมายของการดำเนินนโยบาย เช่น การสนับสนุนรายได้ให้เกษตรกรเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การควบคุมเพื่อให้มีผลผลิตทางการเกษตรที่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค การกำหนดภาษีนำเข้าสินค้าเกษตรที่ต้องการควบคุม การใช้ภาษีเพื่อสนับสนุนการส่งออก การประกันราคาผลผลิตทางการเกษตรหรือการประกันรายได้เกษตรกร การรับจำนำสินค้าเกษตร และการควบคุมการทำเกษตรเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ผลการประเมินผลกระทบจากการดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรเพียงอย่างเดียวส่งผลให้เกิดการสูญเสียเงินงบประมาณค่อนข้างสูง ดังนั้น แนวทางการดำเนินนโยบายทางการเกษตรที่ขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรภายใต้แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG โดยนำเอาความรู้และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอด การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตร ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ปัญหาผลผลิตสินค้าเกษตรล้นตลาด และราคาสินค้าเกษตรตกต่ำได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อแนวทางการดำเนินนโยบายและมาตรการสำหรับพืชเศรษฐกิจหลัก เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเกษตรและการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลเพื่อขับเคลื่อนภาคการเกษตรของประเทศไทยมีการปรับตัวสู่การพัฒนาตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG อย่างแท้จริง โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน คือการลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มศักยภาพในการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร และการเตรียมความพร้อมรองรับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป ภายใต้การส่งเสริมและพัฒนาสู่โมเดลเศรษฐกิจ BCG มีข้อเสนอแนะดังนี้

การแยกมาตรการการลดความยากจน ออกจากมาตรการเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

โดยรัฐบาลไม่ควรพยายามช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจนด้วยการประกันรายได้หรือการประกันราคา แต่ควรพัฒนาภาคการเกษตรด้วยการพัฒนานวัตกรรมทางการเกษตร

มาตรการช่วยเหลือคนจนควรเป็นมาตรการ ที่ออกแบบมาเพื่อลดความยากจนโดยเฉพาะ (Poverty Target Strategy)

ที่เน้นการดำเนินงานในระดับครัวเรือนโดยต้องมีการวินิจฉัยว่าครัวเรือนที่ยากจนนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร โดยการระบุเจาะจงครอบครัวที่ประสบปัญหาด้านรายได้และการช่วยเหลือของภาครัฐเป็นการให้ความช่วยเหลือตามลักษณะปัญหาของครอบครัวนั้น เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการขาดแคลนที่ดินทำกิน ปัญหาด้านการศึกษาหรือการขาดความรู้ เป็นต้น เพื่อให้ภาครัฐสามารถให้ความช่วยเหลือตามแต่ละครัวเรือนต้องการ เช่น ด้านการศึกษา ทักษะการผลิต ทักษะด้านการตลาด ด้านสาธารณสุข ด้านที่ดินทำกิน เป็นต้น อีกทั้งการที่รัฐบาลดำเนินมาตรการประกันรายได้และมาตรการประกันราคานั้น จะทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากที่ผู้ได้รับประโยชน์อาจเป็นเกษตรกรที่ไม่ยากจน และยังเป็นการแก้ปัญหาความยากจนที่ไม่ตรงกับสาเหตุของแต่ละครัวเรือน

การลดและยกเลิกการช่วยเหลือ ผ่านรายได้และราคาสินค้าอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ปรับลดการช่วยเหลือเกษตรกรด้านการเสริมรายได้ได้ด้วยมาตรการประกันราคาสินค้าเกษตรหรือการประกันรายได้ ประกาศระยะเวลาผ่อนปรนของพืชแต่ละชนิด 5 ปี 10 ปี หรือ 15 ปี โดยโอนงบประมาณที่ประหยัดได้มาใช้เพื่อการค้นคว้าวิจัยด้านนวัตกรรมการเกษตรและพัฒนาขีดความสามารถของภาคการเกษตรไทย

การพัฒนานวัตกรรมทางการเกษตร ครอบคลุมแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG ทั้ง 3 มิติ

Bioeconomy มุ่งเน้นการพัฒนาด้านนวัตกรรม พันธุ์พืช การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การลดต้นทุนต่อไร่ วิธีการปลูกและเก็บเกี่ยว

Circular Economy มุ่งเน้นการนำของเหลือใช้/เศษวัสดุทางการเกษตร เพื่อแปลงเป็นพลังงาน หรือปลูกพืชพลังงาน

Green Economy มุ่งเน้นการพัฒนาการทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าวและทำปุ๋ยสัตว์ ฯลฯ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHGs) การส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจเพื่อดูดซับคาร์บอน

โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ามาตรการที่รัฐบาลต้องดำเนินการเพิ่มคือ มาตรการด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน และมาตรการด้านเศรษฐกิจสีเขียว เช่น การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ การส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจ การปรับเปลี่ยนการผลิตโดยการลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร การปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นต้น

การสนับสนุนการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร

มาใช้ควรเน้นความคุ้มค่าการลงทุนทั้งในเชิงทางการเงินและในเชิงเศรษฐกิจ โดยก่อนดำเนินการทางการเกษตรใด ๆ ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Cost Benefit Analysis) และความคุ้มค่าทางการเงิน (Financial Cost Benefit Analysis)

การส่งเสริมการทำเกษตรอย่างยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ผ่านกลไกทางการเงินและการคลังในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือแบบมีเงื่อนไข เช่น เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือเงินให้เปล่า ต่อเมื่อเกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกหรือการดำเนินงานในทิศทางที่นำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต หรือนำไปสู่การปรับโครงสร้างทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การทำเกษตรที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยการช่วยเหลือดังกล่าวต้องเป็นการช่วยเหลือแบบมีเงื่อนไข หมายความว่า เกษตรกรที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาภาคการเกษตรของไทยตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ ธีระพงษ์. (2560). นโยบายเกษตรแปลงใหญ่กับบริบทของภาคเกษตรไทยในปัจจุบัน. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.ecojournal.ru.ac.th/journals/23_1516971978.pdf
- กรมการข้าว. (2565). ข้อมูลนโยบาย/มาตรการ/โครงการสำคัญด้านข้าวในปี พ.ศ. 2560-2564 ของกรมการข้าว. (ไฟล์ดิจิทัล)
- กรมการค้าภายใน. (2565). รายละเอียดนโยบาย/มาตรการ/โครงการสำคัญสำหรับ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา ของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2560-2564. (เอกสารอัดสำเนา)
- กรมป่าไม้. (2562). จำนวนและสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย พ.ศ. 2548 - 2562. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://www.onep.go.th/env_data/01_02/24-forest-1/
- กรมวิชาการเกษตร. (2565ก). การดำเนินงานวิจัยของกรมวิชาการเกษตรในพืช สำหรับมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์. (ไฟล์ดิจิทัล)
- กรมวิชาการเกษตร. (2565ข). ผลผลิต : งานวิจัยด้านพืชและเทคโนโลยีการเกษตร ปี 2562-2564 สำหรับมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์. (ไฟล์ดิจิทัล)
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). สรุปผลการถอดบทเรียนแปลงใหญ่ ประจำปีงบประมาณ 2564: กลุ่มข้าว และกลุ่มพืชไร่. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://www.agriman.doae.go.th/work62/CollaborativeFarm64.pdf>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). รายละเอียดแต่ละนโยบาย/มาตรการสำคัญที่ดำเนินการในช่วง ปี 2557-2563 (ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์). (ไฟล์ดิจิทัล)
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). ข้อเสนอ BCG in Action: The New Sustainable Growth Engine โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://www.sepo.go.th/assets/document/file/6%20%ยูทธศาสตร์%20BCG%20พ.ศ.%202564-2569.pdf>
- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564 — 2569. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2021/20210519-bcg-strategy-2564-2569.pdf>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). สรุปสาระสำคัญโครงการตามนโยบายสำคัญ (Agenda) 15 โครงการ. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://www.moac.go.th/dwl-files-401291791023>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). นโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์: ลดต้นทุนการผลิต. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://www.moac.go.th/a4policy-alltype-421291791795>
- คณาวิฐ พลโคตร และเศกสรรค์ ยวงณิษฐ์. (2563). การประเมินนโยบายเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/article/view/206129>
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์. (2563). โครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://www.baac.or.th/file-upload-manual/ลำดับที่%209%20ข้าวที่%20153-2563.pdf>

นิพนธ์ พัวพงศกร. (2560). Thailand 4.0 กับความท้าทายภาคเกษตร. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย เอกสารประกอบการประชุมวิชาการดินและปุ๋ยแห่งชาติครั้งที่ 5 จัดโดยกรมพัฒนาที่ดิน ณ โรงแรมเซ็นทรา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ (1 สิงหาคม 2560). (ไฟล์ดิจิทัล)

นิพนธ์ พัวพงศกร. (2566). นโยบายการเกษตรของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ (ในยุครัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง 2562-65). (ไฟล์ดิจิทัล)

พวงเพชร ชัยลังกา (2554). การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://dric.nrct.go.th/Search/Search-Detail/249866>

มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร และคณะ. (2563). การศึกษาในนโยบายที่เหมาะสมในการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาคและเสถียรภาพราคายางพาราอย่างยั่งยืน. สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสถาบันคลังสมองของชาติ. http://www.knir.or.th/web/wp-content/uploads/2021/07/เผยแพร่ผลงานยางพารา_Monchai.pdf

วิชุดชัย สายวงศ์. (2554). การศึกษาโครงการประกันรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดแพร่. สืบค้นจากเว็บไซต์ http://cmuir.cmu.ac.th/bitstream/6653943832/11380/1/econ0954ws_tpg.pdf

วิวัฒน์ชัย อັถถการ. (ม.ป.ป.). เศรษฐศาสตร์การเมืองวิเคราะห์ เกษตรแบบแปลงใหญ่กับเกษตรแบบยั่งยืน. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://www.botlc.or.th/item/article/02000066873>

วิษณุ อรรถวานิช. (2558). การประเมินผลกระทบของโครงการรับจำนำข้าวที่มีต่อสถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (ไฟล์ดิจิทัล)

วิษณุ อรรถวานิช. (2564). การประเมินผลกระทบของนโยบายสาธารณะที่หลากหลายต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย. สนับสนุนโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (ไฟล์ดิจิทัล)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการปรับปรุงโครงการประกันรายได้สำหรับเกษตรกรและการส่งเสริมการวิจัยในภาคเกษตร. สนับสนุนโดยสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (ไฟล์ดิจิทัล)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2555). ผลดีผลเสียของการจำนำข้าวทุกเม็ด. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://tdri.or.th/2012/10/ar3/>

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการทุจริตกรณีการศึกษา: โครงการรับจำนำข้าวทุกเม็ด. สนับสนุนโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. (ไฟล์ดิจิทัล)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2563). นโยบายเทคโนโลยีการเกษตร 4.0 (Farming 4.0 Policy). แผนงานวิจัยคนไทย 4.0 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ ภายใต้แผนงานบูรณาการยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead). สนับสนุนโดยสกววิจัยแห่งชาติ. (ไฟล์ดิจิทัล)

สมพร อิศวิลานนท์. (2565ก). นโยบายข้าวไทย จากอดีตสู่ปัจจุบัน. เอกสารประกอบการงานเวทีข้าวไทย ปี 2565 “ก้าวต่อไป นโยบายข้าวไทย”. (ไฟล์ดิจิทัล)

สมพร อิศวิลานนท์. (2565ข). “การปฏิรูปฐานเศรษฐกิจไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ บีซีจี” หนังสือ 80 ปี เกษตรศาสตร์
สู่นาถบพฐฐานเศรษฐกิจ บีซีจี. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. สืบค้นจากเว็บไซต์ [https://ebook.lib.ku.ac.th/
ebook27/ebook/20230340/#p=1](https://ebook.lib.ku.ac.th/ebook27/ebook/20230340/#p=1)

สร้อยฟ้า เสริฐแก้ว และมนตรี โสคติยานุรักษ์. (2562). การเปลี่ยนแปลงสวัสดิการสังคมจากการดำเนินนโยบาย
รากายางพาราในประเทศไทย. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร 37(1): 106-117. (ไฟล์ดิจิทัล)

สำนักงบประมาณ. (2563). เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 3 งบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ 2563
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://www.bb.go.th/topic3.php?gid=862&mid=545>

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (มปป.). การประเมินผลการวิจัย ด้านข้าว
ด้านมันสำปะหลัง ด้านยางพารา. (ไฟล์ดิจิทัล)

สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย. (2563). รายงานการผลิตอ้อยของประเทศไทย ปีการผลิต
2563/64. กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. สืบค้นจากเว็บไซต์
<http://www.ocsb.go.th/th/cms/detail.php?ID=923&SystemModuleKey=journal>

สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย. (2464). รายงานพื้นที่ปลูกอ้อยของประเทศไทย ปีการผลิต
2563/2564. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://www.ocsb.go.th/th/cms/detail.php?ID=923&SystemModuleKey=journal>

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2563). BCG in Action: สาขาเกษตร. กระทรวง
การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. กันยายน. (ไฟล์ดิจิทัล)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2555). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2555. สืบค้นจากเว็บไซต์
<https://www.oae.go.th/view/1/เอกสารเผยแพร่ย้อนหลัง/TH-TH>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2558. สืบค้นจากเว็บไซต์ [https://
oaezone.oae.go.th/view/22/เอกสารเผยแพร่/TH-TH](https://oaezone.oae.go.th/view/22/เอกสารเผยแพร่/TH-TH)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563ก). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2563. สืบค้นจาก
เว็บไซต์ <https://www.oae.go.th/view/1/เอกสารเผยแพร่ย้อนหลัง/TH-TH>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563ข). รายงานผลการติดตามการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายและแก้ไข
ปัญหาภาคเกษตร ปี 2563 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 8 ประเด็น ไตรมาส 4 (1 ตุลาคม 2562-
30 กันยายน 2563). สืบค้นจากเว็บไซต์ [https://drive.google.com/file/d/1iKermmOTliqCvHSGV8P4NX-
fNz7_kQ6b/view](https://drive.google.com/file/d/1iKermmOTliqCvHSGV8P4NX-fNz7_kQ6b/view)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563ค). แนวทางการบริหารจัดการสินค้าข้าวและยางพารา ระดับภาค ภายใต้
โครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตร เพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)
ปีงบประมาณ 2564. กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร. สืบค้นจากเว็บไซต์ [https://www.oae.go.th/
assets/portals/1/files/ebook/2565/Guidelinesofrideandrubber.pdf](https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/ebook/2565/Guidelinesofrideandrubber.pdf)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). แนวทางการบริหารจัดการสินค้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ระดับภาค.
กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร. สืบค้นจากเว็บไซต์ [https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/
ebook/2565/Guidelinesofmaize.pdf](https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/ebook/2565/Guidelinesofmaize.pdf)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565ก). สถิติการเกษตรของประเทศไทย 2564. สืบค้นจากเว็บไซต์ [https://
oaezone.oae.go.th/view/22/เอกสารเผยแพร่/TH-TH](https://oaezone.oae.go.th/view/22/เอกสารเผยแพร่/TH-TH)

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565ข). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2566. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/journal/2565/231225652566.pdf>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565ค). ตัวชี้วัดเศรษฐกิจการเกษตรของประเทศไทย ปี 2564. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://oaezone.oae.go.th/view/22/เอกสารเผยแพร่/TH-TH>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565ง). สรุปโครงการมาตรการ ปี 2557 — 2564 สำหรับข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา. (ไฟล์ดิจิทัล)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2564. กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. กันยายน. สืบค้นจากเว็บไซต์ https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13081
- สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์. (2557). นโยบายการกำหนดราคาข้าวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวนาไทย. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557-กรกฎาคม พ.ศ. 2557. สืบค้นจากเว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rdirmu/article/view/211141/146280>
- สุภาวดี สมะณี. (มปป). นโยบายรับจำนำข้าวและนโยบายประกันรายได้เกษตรกร: ใครได้รับประโยชน์???. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://dSPACE.spu.ac.th/bitstream/123456789/3742/1/นโยบายรับจำนำข้าวและนโยบายประกันรายได้เกษตรกร.pdf>
- อิทธิพงษ์ มหาธนเศรษฐ์. (2564). โครงการประกันรายได้สินค้าเกษตร (ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปาล์มน้ำมัน). เสนอต่อกรมการค้าภายใน. (ไฟล์ดิจิทัล)
- Ali, M. F., Akber, M. A., Smith, C., & Aziz, A. A. (2021). The dynamics of rubber production in Malaysia: Potential impacts, challenges and proposed interventions. *Forest Policy and Economics*, 127, June. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934121000551>
- Andoko, E. (2019). Overview of Indonesia current issue and government strategy on the rubber commodity. FFTC Agricultural Policy Platform (FFTC-AP). Retrieved from <https://ap.fttc.org.tw/article/1652>
- Dardak, R. A. (2015). Transformation of agricultural sector in Malaysia through agricultural policy. February. Retrieved from <https://ap.fttc.org.tw/article/818>
- FAO. (2023). Crops and livestock products: Area harvested, yield, and production quantity Year 1960 — 2019* FAOSTAT. Retrieved from <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QL>
- Harron, M. H., Shamsudin, M. N., & Latif, I. A. (2001). Challenges for agribusiness: a case for Malaysia. Retrieved from http://www.mcc.cmu.ac.th/agbus/isam/paper/29Mala_mah.PDF
- Ngoc, V. B., Hung, N. M., Pham, P. T., & Sharma, A. K. (2021). Agricultural Restructure Policy in Vietnam and Practical Application for Sustainable Development in Agriculture. *Journal of Nanomaterials*, 2021. 10.1155/2021/5801913. September.
- Sowcharoensuk, C. (2022a). Industry Outlook 2022-2024: Rice industry. Krungsri Bank. February. Retrieved from <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/agriculture/rice/io/io-rice-2022>
- Tran, T. C., & Vu, P. H. (2016). Vietnam's Rice Policy Review. FFTC Agricultural Policy Platform (FFTC-AP). October. Retrieved from <https://ap.fttc.org.tw/article/1133>

นโยบายเกษตร เพื่อรองรับ

นโยบายเกษตร เพื่อรองรับ BCG

สถาบันคลังสมองของชาติ

อาคารอุดมศึกษา 2 ชั้น 19 เลขที่ 138
ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี
กรุงเทพฯ 10400

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ)

565 ซอยรามคำแหง 39 (เทพศิลา) เขตวังทองหลาง
กรุงเทพฯ 10310